

Chakoten

Dansk Militærhistorisk Selskab

Mærkedage i 2011

Udsnit af Turnbulls akvatinte med slaget på Anholt 1811.

Chakoten vil fremover i årets første nummer nævne årets militærhistoriske runde mærkedage.

650 år

27. juli 1361: Visby på Gotland erobres. En dansk hær under Valdemar Atterdag går den 25. juli i land ved Kronevold på Gotland, slår dagen efter den gotlandske hovedhær ved Fjeldmyre og tilintetgør den 27. juli resten af øens landeværn ud for Visby i en kamp, hvorunder 1.800 gotlændere falder. Samme dag overgiver byen sig.

475 år

11. januar 1536: Christian III erobrer fæstningen Krogen (Ørekrog), der var besat af lybækkerne.

400 år

4. april 1611: Christian IV erklærer Sverige krig.
27. maj 1611: Kalmar by erobres. Christian IV stormer og erobrer byen fra svenskerne efter en hård kamp.
17. juli 1611: Slaget ved Kalmar. Med en hær på 7-8.000 mand slår Christian IV den dobbelt så store svenske hær under Carl IX, som forsøger at undsætte det belejrede Kalmar Slot.
3. august: Kalmar Slot overgiver sig. Efter at have belejret fæstningen i over to måneder og efter at have besejret den svenske hovedhær i et stort undsætningsforsøg (se 27/5) lykkes det Christian IV at erobre det stærke slot.

350 år

19. januar 1661: Den kgl. Livgarde til Hest oprettes. Nedlægges 31. maj 1866.

300 år

5. december 1711: Kampen ved Wismar. Den svenske kommandant, oberst Schoultz, foretager med godt 2.500 mand og 12 kanoner af fæstningens besætning et udfald mod det danske indeslutningskorps på 1.600 mand under general Rantzau, men lider et fuldstændigt nederlag. Svenskerne mister 478 døde og ca. 2.000 fanger, hvoraf 500 sårede, samt alle 12 kanoner, mens danskernes tab udgør 135 faldne og 144 sårede. Kun Schoultz selv og nogle få folk når tilbage til fæstningen.

225 år

29. april 1786: Livgarden tager Garderkasernen i Gothersgade i brug. Blev indrettet til kaserne i kongens tidligere orangerihus, men som kongen iflg. resolution havde ladet ombygge til Livgardens soldater som kaserne. Året efter byggedes eksercer- og gymnastikhuset langs Gothersgade. Det blev nedrevet ved gadeudvidelsen 1929-30.

Livgardens kaserne (1880) med pyramidetelte på eksercerpladsen.

200 år

27. marts 1811: Stormen på Anholt. En kombineret styrke på ca. 650 mand af landtropper og matroser under major

Melsted forsøger at generobre Anholt fra englænderne, der bruger øen som base for deres konvojer og har bygget et veritabelt fort omkring fyret. Den danske storm på fortet afslås, Melsted falder, og størstedelen af styrken fanges - kun ca. 150 mand når tilbage til Jylland.

150 år

4. april 1861: Akademisk Skyttekorps oprettes. Nedlægges 7. maj 1937.

125 år

27. marts 1886: Det første spadestik til Københavns nye befæstning tages ved Garderhøj.

Garderhøjfortet, som blev påbegyndt for 125 år siden i 1886.

100 år

24. juli 1911: Motor-Ordonnanskorpsset oprettes. Nedlægges 7. maj 1937.

Kilde: "Hærens mærkedage" udgivet af Hærens Operative Kommando 2008. Redaktion: Hærens Militærhistoriske Arbejder ved oberstløjtnant C.S. Volden.

Monument for Danmarks internationale indsats opføres i Kastellet

Monumentet ventes at være færdigt i juni 2011

Af Claus Mogensen

Den 28. oktober 2010 orienterede tidligere forsvarschef Jesper Helsø repræsentanter for alle institutioner i Kastellet om regeringens beslutning om at etablere et monument i Kastellet for Danmarks internationale indsats siden 1948. Jesper Helsø er formand for komiteen, der forestår opførelsen af monumentet.

Monumentet, der vil være offentligt tilgængeligt, opføres i respekt for de mange frivillige (omkring 110.000), der har været udsendt til konflikt- og katastrofeområder af det officielle Danmark, for dem der er udsendt nu og for dem, der er omkommet under udsendelse. Så hvis du har gået en tur i Kastellet og undret dig over udgravningerne i Prinsessens Bastion bag Fortunstok, har du hermed forklaringen.

Gravkøen startede på Kastellets 346.

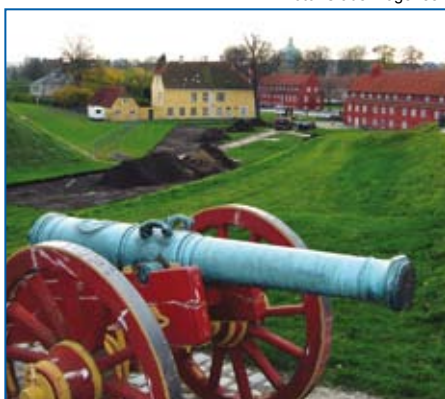

Foto: Claus Mogensen

Udgravningen set fra Prinsessens Bastion mod Kommandantboligen.

fødselsdag den 28. oktober 2010. Grundstenen forventes lagt i det tidlige forår. Monumentet forventes færdigt i juni 2011 og er planlagt indviet på flagdagen for Danmarks udsendte den 5. september 2011.

På baggrund af 5 indkomne forslag har dommerkomiteen for monumentet efter vurdering og bedømmelse valgt et forslag fra kunstner Finn Reinbothe. Monumentet består af tre rum, der er defineret af granitbeklædte mure med lyssøjler. Et til større ceremonier – med den overordnede inskription ”En tid – Et sted – Et menneske”. Et til aktuelt udsendte – med en vågeild i form af en tændt fakkel og inskriptioner med navne på konflikt- og katastrofeområder. Et til minde og refleksion for efterladte – med navneinskriftioner på de omkomne.

Udgravningen set fra Prinsessens Bastion mod Fortunstok.

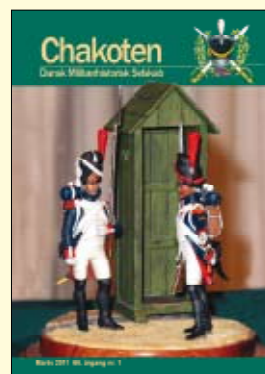

Tegning af monument for Danmarks internationale indsats, som det kommer til at se ud.

Chakoten

INDHOLD

- 2** Militære mærkedage i 2011.
- 3** Claus Mogensen: Monument for Danmarks internationale indsats opføres i Kastellet.
- 4** Redaktøren orienterer.
- 6** Siden sidst.
- 8** Michael Zilmer-Johns: Danmark kæmper den 9. april. Beretning fra en kontrafaktisk krigsspil.
- 12** Ivan M.C.S. Elsmark: Adjudanter i den franske hær på enevældens og republikkens tid 1643-1804.
- 20** Generalforsamling 2011: Beretning og regnskab.
- 22** Henrik Denman: Nye uniformer til det norske ingeniørkorps efter 1814.
- 23** Jens Kristian Boll: Boganmeldelse af Vikingernes syn på militær og samfund belyst gennem skjaldernes fyrstedigtning.
- 24** Claus Mogensen: Boganmeldelse af Handbuch zur Nordelbischen Militärgeschichte.
- 25** Poul Grooss: Boganmeldelse af Danmarks største søhelte.
- 26** Mødekalender 2011.
- 27** Ny bog om danske sydslesvigere i tysk krigstjeneste.

Forsiden. To franske grenadere til fods af den kejserlige garde på vagttjeneste. Udført af Jens Barfod og opstillet uden for konkurrence. Foto: Finn Hillmose.

Redaktøren orienterer

Kronborg åbner Krudthuset

■ For første gang siden 1732 åbner Krudthuset på Kronborg for offentligheden. Her kan man opleve, hvordan 400 års militær innovation har præget Kronborgs fæstningsværk.

Krig og oprustning har altid handlet om at være sin fjende overlegen. Den med de kraftigste kanoner, flest soldater eller det bedste forsvarsværk havde en strategisk fordel overfor fjenden. Krudthuset blev bygget i 1732, og blev oprindeligt brugt til at opbevare krudt og ammunition til Kronborgs fæstningsværk. Bygningen var så snedigt konstrueret at hvis uheldet skulle være ude og krudtbeholdningen eksploderede, så ville taget flyve af, mens de meter tykke væg ville bestå.

Nu bliver historien om 400 års våbenkapløb på Kronborg vakt til live i slottets

Krudthus. Gæsterne mødes af video-projektioner på husets hvælvede vægge – projektioner der viser et fiktivt våbenkapløb mellem en angriber og Kronborgs forsvar. På skift spiller de deres trumfkort i form af kraftigere kanoner eller forbedret forsvar. På denne illustrative og levende facon, styrkes forståelsen for våbenkapløbets ånd og for Kronborgs militære udvikling. Udstillingen peger således frem mod det fæstningsanlæg, som vi kender det i dag.

Der er gratis adgang til Krudthuset i slottets normale åbningstid.

Den lille hornblæser

■ Jens Kristian Boll, der jævnligt skriver i Chakoten, har sendt dette billede, som blev brugt til at markere 50-året for treårskrigen, hvor man lader Den lille hornblæser slutte sig til Holger Danske som national skytsånd.

Ordningen om udveksling af blade

■ Selskabet har i en længere årrække udvekslet tidsskrifter med en række af både indenlandske og udenlandske foreninger, der på forskellig vis deler vore interesser. I nedenstående oversigt fremgår hvilke ni foreninger, der er tale om:

Die Zinnfigur, Zeitschrift der KLIO, Deutsche Gesellschaft der Freunde und Sammler kulturhistorischer Zinnfiguren e. V.

The British Flat Figure Society Journal

La Figurine, Société Royale Belge d'Étude de l'Uniforme et du Costume

Krigshistorisk Tidsskrift, Udgivet af det militære læseselskab Rendsborg

IPMS nyt, International Plastic Modellers Society Danmark

De Tinnen Tafel Ronde, Nederlandse Stichting voor Modelfiguren

British Model Soldier Society (BMSS)

1683, Die neue Mülkerbastei, Gesellschaft der Freunde und Sammler Kulturhistorischer Figuren, Österreich

Carnet de la Sabretache, Société d'Études d'Histoire Militaire, France

Hjemmesider

En del af foreningerne har også en hjemmeside, som kan findes under links på Chakotens hjemmeside. Ordningen virker således, at efter at et par bestyrelsesmedlemmer og redaktøren har haft lejlighed til at studere tidsskrifterne, overdrages de til Ole Thureholm, som administrerer ordningen. Har man lyst til at læse ovennævnte foreningers tidsskrifter kan man derfor lade sig registrere hos Ole. Blot skal man være opmærksom på at inden bladene kommer igennem systemet,

kan der være gået nogen tid. Det betyder imidlertid ikke så meget, da såvel billedmateriale og artikler ofte er evigt gyldige. Prøv bare selv hvor fængslende det kan være at læse gamle eksemplarer af Chakoten. Har du ingen gamle eksemplarer af Chakoten, kan du, som det ses nedenfor, heldigvis stadig købe nogen.

Ole Thureholm kan kontaktes på følgende adresse:
Hjorteledet 7,
3660 Stenløse,
tel.: 41 26 57 81,
thurholm@postStele.dk

Forsvarets Bibliotek er åbent for alle

■ Poul Grooss, kommandør og medarbejder ved Center for Militærhistorie ved Forsvarsakademiet, har skrevet følgende indlæg:

Husk at de tre værns biblioteker nu er blevet slået sammen til Forsvarets Bibliotek.

Adressen er:

Forsvarets Bibliotek, Kastellet 46, 2100 København Ø.

Biblioteket ligger i Søndre Magasin, og det har åbent mandag-fredag kl. 10-17.

Telefon: 3347 9525.

Mail: forsvaretsbibliotek@fak.dk.

Hjemmeside:

www.forsvaretsbibliotek.dk

Biblioteket er tillige på Facebook.

Forsvarets Bibliotek er åbent for alle, og man kan få hjælp og vejledning af de ansatte. Biblioteket råder over bøger, trykte og elektroniske tidsskrifter, databaser, kort og fotos. Størsteparten af samlingen er registreret, så den er tilgængelig via hjemmesiden. Via biblioteket har brugeren adgang til mere end 5.000 elektroniske tidsskrifter samt 10 forskellige databaser med fagmilitært og krigshistorisk indhold.

Forsvarets Bibliotek indgår som et forskningsbibliotek samt støtter elever og medarbejdere på Forsvarsakademiet. Bibliotek er underlagt Forsvarsakademiet, men har til huse i kastellet.

*Med venlig hilsen fra
Forsvarsakademiet.*

OBS!

Har man lyst til at bemale en figur efter en tegning/foto bragt i bladet og gerne vil have den større end i bladet for at se detaljer, kan en sådan tegning/foto rekvireres.

Mail til: hillmose@mail.dk

Siden sidst ...

Mødeaften om krigen 1864 på Vestkysten

Svend Trier, som er pensioneret militærlege, fortalte så passioneret om krigen på Vesterhavsøerne i 1864, at man skulle tro, at han selv havde deltaget. Foredraget om det danske forsvaret af området, der oprindeligt strakte sig fra Fanø i nord til Hamburg langs Elbens nordlige bred i syd, havde fået en del medlemmer af hus, herunder også medlemmer fra vore søsterselskaber, så vi var vel lidt over 30 andægtigt lyttende deltagere.

Med base på henholdsvis Fanø og hovedkvarter i byen Vyk på øen Før lykkedes det gradvist for kaptajn løjtnant O.C. Hammer at opbygge en kanonbådsflotille, der kunne håndhæve den danske overhøjhed i en større del af området. Hammer og hans folk var fortrolige med de særlige, lokale forhold og indrettede krigsførelsen efter den store forskel på ebbe og flod. Efter kampene ved Dybbøl og Als var kommunikation med København blevet vanskeligt, men via de danske styrker i Vendsyssel kunne det

fortsat lad sig gøre. Det var også gennem kontakt med styrkerne i Vendsyssel, at det lykkedes at udvirke, at kanonbådsflotillen blev udvidet med et dampskib og Hammers styrke udvidet yderligere med omkring 100 mand, der i vogne kørte ned langs vestkysten gennem områder, besat af fjenden, til Fanø.

På de sydlige Vesterhavsøer var de dansksindede i mindretal, men det lykkedes Hammer at få kontrol med området, når han dukkede op med sine kanonjoller. En opstand i byen Keitum på Sild blev pacificeret, da Hammer stillede sin kanonjollebesætning op inde i landfogedens gård, medens folkehoben trængtes og larmede udenfor og beredte sig på at storme gården. Da Hammer kommanderede "Læg an" og resolut trådte frem og truede med, at der ville blive skudt, hvis blot en kom nærmere, spredtes folkemængden.

Selv om Hammers enhed slog fra sig, blev presset på den lille, danske styrke gradvist for stort, og efter enstemmig

beslutning i et krigsråd med sine befalingsmænd overgav han sig og styrken omkring Før den 20. juli. Da våbenhvilen indtrådte den næste dag, den 21. juli kl. 12.00 middag, var Vesterhavsøerne i fjendens besiddelse, med undtagelse af Fanø, som var besat af en dansk styrke.

CM

Svend Trier fortæller om krigen på Vesterhavsøerne i 1864.

Museum om 1. verdenskrig

■ Frivillige fra Greve-området får en vigtig rolle at spille, når planerne om et helt nyt museum om 1. verdenskrig på Mosede Fort skal føres ud i livet.

I august 2014 vil det være 100 år siden, at 1. verdenskrig brød ud i Europa, og ifølge planen skal museet i Mosede til den tid være klar til at slå portene op som en del af Greve Museum. Mosede Forts Venner har gennem en årrække samarbejdet aktivt for at få fortet istandsat og åbnet for publikum. Næste skridt er at få frilagt de tilsandede strandflanker og strandhule.

Ud over det frivillige arbejde har Greve Kommune afsat midler til at færdigre-

novere Mosede Fort ude og inde. I næste runde skal der skaffes ekstra millioner udefra til at medfinansiere indretningen af det nye museum på fortet.

Siden sidst ...

Napoleon, Ramses og fransk linjeartilleri

Det var et lille udvalg af de udstillede genstande ved julemødet i december, hvor bredden var stor

Julemødet danner et flot og hyggeligt punktum for årets mange aktiviteter i Dansk Militærhistorisk Selskab – Chakoten. Julemødet 2010 blev som tidligere holdt i Hestestalden i Kastellet, hvor omkring 40 deltagere bestående af medlemmer og familie deltog – og det er faktisk fuldt hus.

Også denne gang forløb arrangementet lige efter bogen, og det kan Christian, Leif og Aksel høste stor tak for.

Aftenens spisning blev indledt med præsidentens juletale, og derefter var der en livlig aktivitet mellem julebordene og de udstillede genstande i det tilstødende lokale.

Der var denne gang noget færre udstillede genstande sammenlignet med tidligere år. Ved udstillingen i 2010 var der 29 genstande fordelt på seks kategorier,

mens der i de to foregående år var hele 42 genstande i konkurrencen – og det er det højeste antal genstande i konkurrencen nogensinde.

Mest populære

Det skal i øvrigt nævnes, at den mest populære kategori var enkeltfigurer/rytterfigurer under 65 mm. Også genstande fra det hjemlige skatkammer var populære. De øvrige genstande fordelte sig nogenlunde ligeligt mellem legetøjsfigurer, enkeltfigurer/rytterfigurer over 65 mm, figurgrupper og vignetter og dioramaer og opstillinger.

I december var der altså noget færre genstande at beundre og stemme på, men det blev alligevel en meget spændende konkurrencer. *H.D.*

Foto: Finn Hillmose

Nogle af de mange flotte figurer.

Warmi Hansen: Feltflyveplads.

Elith Hald: Nobel Russin Warrio XIV.

Mødet startede med en julesang.

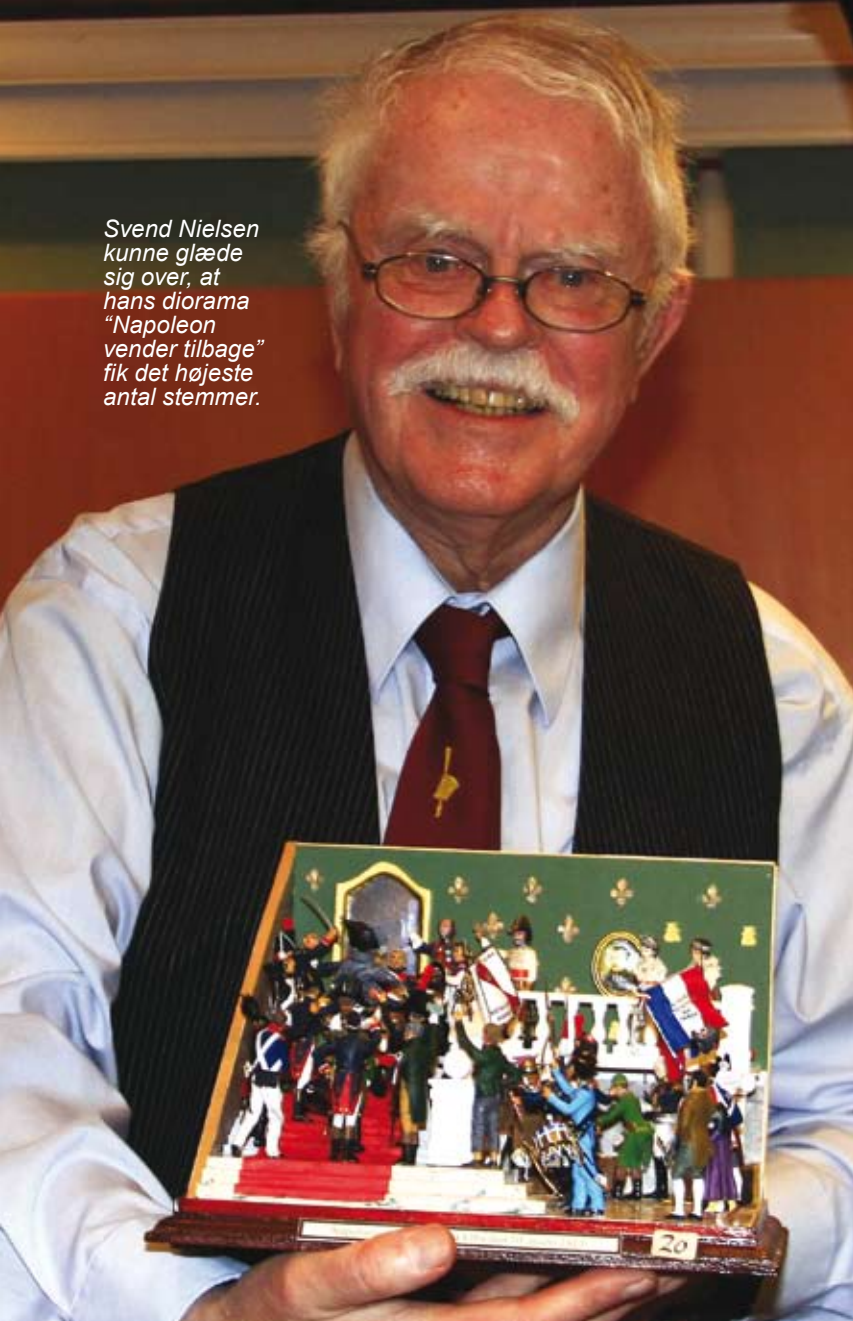
Atter en god rødvin som præmie til John Sjöberg.

Claus viser glad sin samling af fransk linjeartilleri.

Præsidenten og Aksel beundrer detaljerne.

Svend Nielsen kunne glæde sig over, at hans diorama "Napoleon vender tilbage" fik det højeste antal stemmer.

Vinderne

Her er listen over første- og andenpladserne i de seks kategorier:

Legetøjsfigurer:

1. Warmi Hansen: Feltflyveplads.
2. Claus Mogensen: Fransk linjeartilleri.

Enkeltfigur/rytterfigur under 65 mm:

1. Claus Anderson: Ramses II.
2. Elith Hald: Nobel Russin Warrio XIV.

Enkeltfigur/rytterfigur over 65 mm:

1. Claus Anderson: Howard L Goshorn US.
2. Elith Hald: Timur's Cataphract Cavalry.

Figurgrupper og vignetter:

1. John Sjöberg: Dansk post får lidt varme.
2. Svend Nielsen: Majzurka.

Dioramaer og opstillinger:

1. Svend Nielsen: Napoleon vender tilbage.
2. John Sjöberg: Morgentoilette.

Fra det hjemlige skatkammer:

1. Chr. Raun: Skakspil.
2. Ole Thureholm: In memoriam Terence Wise.

John Sjöberg: Morgentoilette.

Claus Anderson: Ramses II og Howard L Goshorn US.

Chr. Raun: Skakspil.

Ole Thureholm: In memoriam Terence Wise.

Svend Nielsen: Majzurka.

Danmark kæmper den 9. april

Af Michael Zilmer-Johns

Artiklen er en beretning fra et kontrafaktisk krigsspil den 12. april 2009

Baggrund

Siden den 9. april 1940 har der været en heftig debat i Danmark om årsagerne til det forsmædelige nederlag og de ”forbandede 5 års” besættelse. Mange danske officerer har hævdet, at vi kunne og burde have ydet en mere effektiv modstand mod den tyske invasion. Blandt de mange fortalere for dette synspunkt kan nævnes oberst Halvor Jessen, som i sin bog *Hvorfor har forsvarsviljen forladt det danske Folk fra 1942?* udarbejdede en detaljeret plan for forsvaret af en af de flere mulige naturlige forsvarslinjer på tværs af det sydlige Jylland med de i april 1940 til rådighed værende styrker fra Jydske Division.

Her 71 år efter begivenhederne satte vi os for at efterprøve, hvilke muligheder den danske hær ville have haft den 9. april, hvis regeringen havde fulgt den militære ledelses anbefalinger i dagene op mod 9. april. Der er altså ikke tale om mere grundlæggende at omskrive historien og at forestille sig, hvorledes begivenhederne kunne have udviklet sig, hvis skiftende danske regeringer igennem 30'erne havde ført en anden forsvars- og sikkerhedspolitik og havde investeret mere i det danske forsvar

som f.eks. den svenske regering, eller hvis regeringen i starten af 1940 havde beordret en fuld mobilisering i lyset af den truende internationale udvikling.

Men selv inden for rammerne af den førte forsvars- og sikkerhedspolitik, ville det på grundlag af de efterretninger, der var til rådighed, have været muligt for den danske regering at træffe andre valg i dagene op til den 9. april, hvor det måtte være klart for beslutningstagerne, at et tysk angreb var umiddelbart forestående.

Generalløjtnant Prior og Generalkommandoen opfordrede således gentagne gange til at samle tropperne i Jylland i området mellem Åbenrå og Fredericia, at udføre forstærkningsarbejder til dækning for tropperne samt at forberede spærring af veje og sprængning af broer mv. Hvad nu hvis regeringen havde fulgt sådanne anbefalinger? Kunne Jydske Division så have stoppet den tyske fremrykning og dermed muliggjort en generobring af Aalborg lufthavn, hvilket med stor sandsynlighed ville have forhindret den tyske erobring af Norge?

På papiret var styrkeforholdet mellem de danske og tyske styrker i Jylland ikke præget af den voldsomme tyske overmagt, som er den almindelige opfattelse. På land angreb tyskerne

med en infanteridivision, et motoriseret regiment, en panserbataljon med 2 kompagnier lette kampvogne samt de luftlandsatte enheder ved Aalborg (1 infanteribataljon og 1 faldskærmsjægerdeling) – i alt 12 infanteribataljoner og 1 panserbataljon. På dansk side rådede Jyske Division over 4 infanteriregimenter og 1 Rytterregiment med i alt 16 bataljoner og 6 ryttereskadroner. I luften havde tyskerne til gengæld en klar overlegenhed og fik hurtigt uhindret luftherredømme.

Dansk 75 mm. Kanon i stilling.

Oplæg til krigsspillet

I dette spil forudsatte vi, at Generalkommandoens anbefalinger blev fulgt. De danske styrker umiddelbart bag grænsen er derfor delvist nedgravet i feltbefæstninger og en større styrke er klar til at rykke i stilling mellem Åbenrå og Bredebro langs Brede Å-Rødå linjen med udgangspunkt i oberst Jessen detaljerede operationsplan. Spillet dækkede det østlige frontafsnit med hovedvejen fra Flensborg over Åbenrå og Kolding, som den afgørende Nord-Syd akse for begge sider.

Enhederne umiddelbart nord for grænsen var dem, som rent faktisk stod i dette område den 9. april, men var altså i højt beredskab og delvis rykket ind i forberedte stillinger. De omfattede 4. infanteribataljon fra Jydske divisions 2. regiment forstærket med det tunge kompagni fra 3. bataljon, et artilleribatteri samt enheder fra Fodfolkpionerkommandoen. Disse enheder havde ordre til at forsinke tyskerne mest muligt gennem undvigende kamp for at give hovedstyrken tid til at nå frem til Brede Å-Rødå stillingen.

Resten af 2. Regiment med stab og 2. Bataljon samt 2 motoriserede artilleribatterier havde ordre til at gå i stilling bag Brede Å og Rødå og stoppe de tyske styrker her, medens Jydske Dragonregiment skulle rykke hurtigt frem og understøtte 4. bataljons henholdende kamp tilbage til denne hovedforsvarslinje.

Tysk side havde på grundlag af de tyske originale angrebsplaner² med enkelte justeringer fået tildelt de enheder, som faktisk var indsat på dette frontafsnit den 9. april: Dvs. det 391. infanteriregiment med 3 bataljoner støttet af en artilleriafdeling, et kampvognkompagni og en opklaringsafdeling med de panservogne og motorcykler, som er så karakteristiske på mange fotos fra kampene i Sønderjylland. Endvidere blev angrebet støttet af jagerfly.

For at afspejle de betydelige flystyrker, som tyskerne holdt i reserve den 9. april, ville der automatisk blive indsat en STUKA-enhed, hvis det tyske angreb gik for langsomt. Under arbejdet med de originale angrebsplaner, blev vi også opmærksomme på, at tyskerne faktisk også indsatte tre pansertog i angrebet over grænsen. Derfor

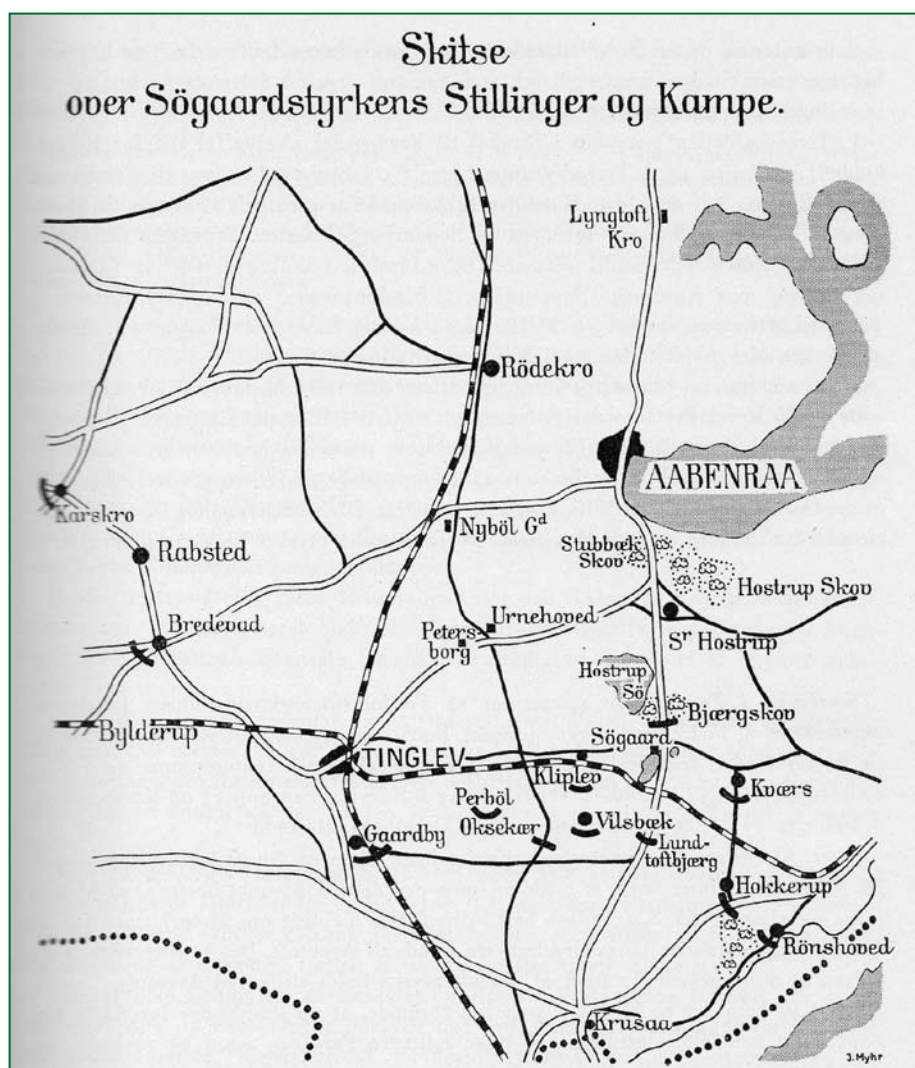
Panservogn fra Jydske Dragonregiment.

indeholdt oplægget en mulighed for at tilføre et pansertog, hvis den tyske fremrykning gik i stå, inden styrkerne kom i kontakt med den danske hovedstyrke. De tyske pansertogs deltagelse i besættelsen af Danmark, som de færreste nok har hørt om, er beskrevet i De sorte tog - Jernbanemænd i krig³.

Oplægget til spillet med detaljerede styrkelister ligger på Chakotens hjem-

meside. Medens der findes et stort udbud af 20 mm tyske figurer og køretøjer fra denne periode, måtte de danske figurer og køretøjer for de flestes vedkommende konverteres. Heldigvis havde Martin Davidsen lavet et stort antal glimrende modeller, inden han gik over til 15 mm figurer.

Kortskitse over Søgaardstyrkens stillinger og kampe den 9. april.

Danmark kæmper den 9. april

Fortsat fra forrige side

Spillet forløb

Tysk side havde valgt en plan, der i mindre skala svarede til den oprindelige tyske plan (Weserübung Süd). Dvs. at tyngden blev lagt på den vestlige angrebsakse over Tinglev, medens kun en enkelt infanteribataljon blev indsat på den østlige flanke, hvor hovedvejen til Åbenrå, Kolding og Lillebæltsbroen var en oplagt angrebsakse. Som forudset af tyskerne, havde danskerne på deres side lagt tyngden mod øst for at forsvare hovedvejen, ligesom Jydske Dragonregiment havde fået ordre til at rykke mod grænsen ad hovedvejen.

Det tyske angreb blev indledt med et luftangreb mod Holbøl, hvor 4 Bataljons hovedkvarter var gået i stilling. Trods chokket over det pludselige luftangreb og de motoriserede tyske enheders hurtig fremrykning, holdt de danske styrker tappert stand mod den tyske overmagt på begge frontafsnit. Fordelen ved at ligge i forberedte stillinger gjorde sig tydeligt gældende og 20 mm kanonen var ganske effektiv mod det lette tyske panser.

Da det blev klart for chefen for Jydske Dragonregiment, at det var styrkerne omkring Tinglev og Holbøl, der var hårdest trængt, udnyttede han rytteriets og de motoriserede enheders høje marchhastighed til at forskyde mod vest. Hovedkvarterkompagniet og luftværnsbatteriet indrettede en stærk stilling i Kliplev, medens de

øvrige enheder ilede 4. Bataljon til undsætning. Desværre var den enlige danske Landsverk panservogn meget uheldig og blev skudt i brand af de tyske panservogne uden selv at påføre fjenden væsentlige tab. Igen var det 20 mm kanonen, monteret på den legendariske Nimbus motorcykel, der viste sig mest effektiv, og fik sat flere tyske panservogne ud af spillet og beskadigede nogle lette kampvogne.

Medens 3. kompagni holdt stillingen i Hokkerup, gjorde den tyske overmagt sig dog efterhånden gældende omkring Tinglev og ad vejen mod Kliplev. Med effektiv kombination af infanterikanoner, morterer og maskingeværer var det lykkedes for det tyske infanteri at neutralisere de danske 20 mm kanoner og dermed åbne vejen for de motoriserede enheder. 4. Bataljons effektive forsvarskamp havde imidlertid gjort det muligt for dragonerne at komme på plads i deres stillinger, således at de igen kunne standse de tyske panservogne og kampvogne. Tyskerne fik derfor adgang til at indsætte I. Kampf Geschwader fra Luftflotte III udrustet med STUKA. Sammen med den allerede indsatte jagereskadrille angreb den de tætpakkede kolonner fra 2. Regiment, der var under march mod Rødå og skabte kaos og forsinkelser. Det lykkedes også at neutralisere det fremskudte artilleribatteri, som ellers rettidigt havde trukket sig tilbage fra Tinglev og var gået i stilling ved jernbanebroen over åen.

Tysk panser.

Da danskerne ikke var tilstrækkeligt forudseende til i tide at trække Dragonregimentets hovedkvarter og ikke mindst den dyrebare luftværnskanon tilbage fra Kliplev, som ellers havde haft god virkning mod de tyske fly, blev disse enheder løbet over ende af tysk infanteri i effektivt samvirke med panserkompagniet, selvom det tog sin tid. Kampen var en interessant illustration af, hvor virkningsfulde selv lette kampvogne af typen Panzer I og Panzer II kan være mod enheder uden tilstrækkeligt panserværn.

På den vestlige fløj lykkedes det efter hårde kampe og med store tab opklaringsbataljonen at bryde igennem de danske dragoner og nå frem til jernbanebroen, før de danske enheder fra 2. Regiment. Trods mange modige forsøg, forhindrede især den effektive tyske luftindsats de danske styrker i at tilbageerobre broen.

Dansk motortrukken
75 mm. Feltkanon.

Jydske
Dragonregiments stab i
stilling.

20 mm. Luftværnskanon fra
Jydske Dragonregiment.

Jydske Dragonregiments stab
under forskydning.

Resultat og vurdering

Da spillet sluttede havde tyskerne stadig kontrol over jernbanebroen, og selvom om 2. Regiment var ved at forberede et angreb, var det tyske panserkompagni samtidig under hastig fremrykning mod broen. Dommerkendelsen lød derfor på en marginal tysk sejr.

Spillerne var enige om, at spillet havde givet en interessant illustration af, hvad de danske styrker i Jylland kunne have opnået den 9. april 1940, hvis Regeringen havde truffet de nødvendige beslutninger i tide.

Konklusionen var, at den tyske luftoverlegenhed og truslen om bombardement af de forsvarsløse

storbyer, ligesom det blev tilfældet nogle måneder senere i Holland, ville have tvunget den danske regering til overgivelse. På den anden side ville den danske hær have kunnet forhindre tyskerne i at erobre lufthavnen i Aalborg længe nok til, at invasionen af Norge med stor sandsynlighed kunne have slået fejl. Endvidere var det en nærliggende mulighed, at Hæren kunne have nedkæmpet de relativt svage tyske styrker, der blev landsat på Fyn og Sjælland. Dette kunne have fået tyskerne til at nøjes med at besætte Jylland og acceptere en Vichy-lignende selvstændig dansk myndighedsudøvelse i resten af landet. En mulighed, som de tyske dokumenter viser, at man i Berlin overvejede seriøst.

Alt i alt kunne den danske hær i 1940 dog nok ikke afgørende have ændret

Danmarks skæbne, men historien og krigen kunne have udviklet sig meget anderledes, hvis det tyske angreb på Norge var mislykkedes. De allieredes moral ville have fået en saltvandsindsprøjtning, medens Wehrmacht ville have mistet noget af selvtilliden, risikoviljen og tiltroen til Hitlers militære lederegenskaber. Og hvem ved, hvilke konsekvenser det kunne have fået for angrebet på Frankrig? Måske havde overkommandoen fået talt Hitler fra Mansteins "Fall Gelb"-plan eller fået udsat angrebet endnu en gang.

Noter:

1. Jessen, Halvor: Hvorfor har Forsvarsviljen forladt det danske Folk?
2. Hitler, A: Weisung für Fall Weserübung og General v. Kaupisch: Korpsbefaling nr. 3 med 1 bilag ang. Danmarks besættelse.
3. Petersen, Carl Otto: De sorte tog – jernbanemænd i krig.

Adjudanter i den franske hær på enevældens og republikkens tid, 1643-1804

Under skiftende betegnelser har adjudanter¹ eksisteret i umindelige tider. Deres embede, rang og militære indordning har imidlertid varieret meget, fra simple budbringere til quasi stabschefer, fortrolige rådgivere og diplomatiske udsendinge. Denne artikel har til formål at give et overblik over deres funktion, organisation og uniformering i den franske hær under enevældskongedømmet (*ancien régime*), Republikken og Konsulatet, 1643-1804.

Hæren under Ludvig XIV og Ludvig XV

I det syttende århundrede var det almindeligt, at generaler i deres følge havde et antal officerer, der gjorde stabs- og ordonnanstjeneste, heriblandt ofte flere unge adelsmænd à la suite². Det er således bekendt, at hertugen af Enghien (den senere fyrste af Condé, berømt som *le Grande Condé*³) ved belejringen af Thionville i 1643 havde 22 adjudanter til sin rådighed.

Figur 1 viser hertugen af Enghien med sin stab under slaget ved Rocroy 1643. For unge officerer var det en udmærket lejlighed at erhverve sig praktisk erfaring i krigskunsten og om muligt få indsigt i stabstjenesten. Om en uniform var der naturligvis på den tid ikke tale⁴, selv om der i felten kunne blive anlagt et tegn, som viste tilhørsforholdet⁵.

Det skal erindres, at før hæren i almindelighed før ca. 1650 var det kaptajnerne (kompagnicheferne), som rekrutterede og munderede mandskabet, og de kunne således beklæde dem efter egen smag. Under Ludvig XIV blev det kongemagten, som reglementerede og bekostede uniformen, hvilket resulterede i en større ensartethed. Men samtidig havde det til følge, at officerens ofte faderlige forhold til soldaterne afløstes af en vis ligegyldighed, som kom til at svække moral og disciplin, ikke mindst i fredsperioden efter Syvårskrigen (1756-1763).

Organisation, funktion og uniformering

I Frankrig blev stabs- og adjutant-tjenesten først reglementeret i Ludvig XIVs regeringsperiode (1643-1715). Et reskript af 1678 bestemte, at overgeneraler (*généraux en chef*) og marskaller skulle have fire adjudanter, en oberst,

en oberstløjtnant og to kaptajner; en generalløjtnant (divisionsgeneral) to kaptajner, medens en *maréchal de camp* (brigadegeneral) havde én kaptajn⁶. Kongen selv havde et antal adjudanter og 70 pager, som ligeledes gjorde adjutant-tjeneste under krigsforhold.

Adjudanterne spillede den gang ikke samme rolle som senere under Republikken og Kejserdømmet⁸. Hærene var små (ved det omtalte slag ved Rocroy i 1643 havde hertugen af Enghien knap 23.000 mand), og fra et højdedrag havde hærføreren muligheden for at følge troppernes evolutioner. Omgivet af sit følge kunne han under slaget ride til de forskellige enheder for personligt at dirigere kampens gang og opildne soldaterne. Adjutanternes pligter kom mest til at bestå i at overbringe og modtage ordrer og rapporter, arrangere logi, m.m.

Generaler kendetegnedes på den tid ved en kommandostav og et sølvbroderet hvidt skærf; desuden ofte et kyras. Ellers havde de en kostbar civil dragt efter tidens mode, som det er kendt fra samtidige malerier. Under Ludvig XV reglementerede krigsministeren d'Argenson i 1744 generalers uniformer, og den 1. februar 1744 udstedtes følgende ordre:

“Hans Majestæt ønsker, at generaler i hæren til alle tider er let kendelige. ... H.M. bedømmer det nødvendigt at reglementere en uniform ... [bestående af] en toradet kjole i den farve, der populært betegnes som kongeb blå, forsynet med en kantning i form af en guldgalden.”

Også stabsofficerers uniformer blev fastlagt i 1756, og videre stipuleredes i reglementet af 25. april 1767, at generalernes adjudanter skulle have en kongeb blå⁹ kjole med forgyldte kobberknapper, men uden knaphulssløjfer, og broderier i guldråd, hvormed de adskilte sig fra of-

I den første del af denne artikel giver forfatteren et overblik over adjutanternes funktion, organisation og uniformering under kejserdømmet og revolutionen. Den anden del vil behandle adjutanterne og deres uniformering i perioden op til 1804.

Af Ivan M.C.S. Elsmark

ficerer af generalsrang. Figur 2 viser en *Maréchal de camp* (generalmajor) med sin adjutant efter dette reglement.

Hæren under Ludvig XVI, 1774-92

Syvårskrigen bragte Frankrig alvorlige nederlag og territoriale tab.

Hæren havde mistet sin prestige, og de næste tre årtier var for militæret en nedgangstid. Troppernes antal blev reduceret. Dertil kom, at kun en del af de højere officerer gjorde tjeneste ved deres regiment, de øvrige var ved hoffet, hvor etikette og gode forbindelser var hovedsagen, eller de slog sig ned på familiens godser¹⁰. Selv om der blandt de yngre officerer var mange, som ivrigt praktiserede eksercits og studerede militær teori og krigshistorie, havde kun få adjudanter lejlighed til at gøre egentlig militær tjeneste, som i fredstid evident er forskellig fra den under krigsforhold. Imidlertid medførte finanskrisen og den voksende kritik af hoffet drastiske nedskæringer i Garden; det begyndte i 1775 med nedlæggelsen af gardens musketer- og grenaderregiment og endte i 1792

Figur 2: Maréchal de camp med sin adjutant 1767. Bemærk at lommen på generalens kjole ikke blot skulle være omrandet med en galon, men ligeledes selve klappen (ikke vist) som det fremgår af en endnu bevaret uniform i Musée de l'Armée i Paris. (Efter Dunoyer de Noirmont & Marbot.)

med opløsningen af Schweizergarden¹¹.

Under Ludvig XVI (1774-92), og på foranledning af krigsministeren, marskal Philippe de Ségur, oprettedes den 13. juni 1783 en egentlig generalstab¹² (hærstab), som dog ikke omfattede adjutanterne. Få år senere, den 1. oktober 1786, reglementeredes adjutanternes uniformer¹³. I kapitel XIII hedder det således:

“Officerer udnævnt til adjutanter skal have en kongebå kjole foret med sergestof i samme farve; vest og bukser i lysegult klæde; [gyldne] knapper¹⁴ med

prægning; epauletter og felttegn efter deres grad i hæren” (se figur 3).

En provisorisk forordning¹⁵ af 1. april 1791 fastlagde stabsofficerers og adjutanternes uniformer. De sidstnævnte fik nationalblå kjole, toradet til tjenestebrug, enradet til galla, foret med fint sergestof (en blanding af silke og uld) i samme farve uden broderi og galoner, i samme snit som generaler. Krave, vest og bukser i lysegult klæde, gyldne knapper, epauletter og felttegn efter deres grad i hæren, sorte stive ridestøvler, trekantet hat med en sort fjer, hvis top var gul.

Om sommeren var hvid vest og benklæder tilladt.

Hærens forhold i revolutionens første år

I 1789 brød revolutionen ud med Nationalforsamlingens stiftelse, oprøret i Paris og stormen på Bastillen. Dermed fulgte i de næste år en række dybtgående omvæltninger i Frankrig, som i 1792 kulminerede med Ludvig XVI's afsættelse og republikkens oprettelse. Fra 1792-95 herskede Nationalkonventet med Velfærdsudvalgets (*Comité de Salut* ▶

Adjudanter i den franske hær på enevældens og republikkens tid, 1767-1804

Fortsat fra forrige side

Public) "rædselsherredømme", det blev afløst af en Direktorie-regering, som den 18. Brumaire (11. november 1799) blev styrtet ved Bonapartes magtovertagelse og Konsulatets oprettelse.

Det var en bevæget tid med gennemgribende ændringer af de gamle samfundsforhold og institutioner, og hvor tredjestanden rejste sig som en ny magtfaktor. Med ophævelsen af privilegierne, kirkegodsets konfiskation og forfølgelsen af adels- og præstestanden, fulgte i den revolutionære bevægelses kølvand anarki, emigration og borgerkrig. Siden 1788 ulmede uroen i hæren, hvor mange yngre officerer og soldater blev grebet af agitationen. Disciplinen svigtede, og ved stormen på Bastillen deserterede regimentet *Gardes Française* og sluttede sig til de revolutionære for dernæst at indgå i Nationalgarden i Paris.

I de følgende år blev hærens traditionelle struktur genstand for omfattende ændringer⁶, og officerskorpset, der hidtil hovedsageligt havde bestået af adelsmænd⁷, gik i opløsning. Angrebet som "royalister", "kontrarevolutionære" og "fjender af republikken" trak nogle sig tilbage til privatlivet, medens mange (måske halvdelen) søgte sikkerhed ved

emigration⁸, hvoraf en del sluttede sig til en af de royalistiske styrker som f.eks. Vendée-hæren eller en af de andre royalistiske militærenheder, der oprettedes i Frankrigs grænselands for at genoprette kongedømmet. En yderligere svækkelse af hæren var ophævelsen af de hvervede regiment, hvorved de schweiziske garde- og linjeregimenter blev sendt ud af landet og de øvrige fremmedregimenter nedlagt.

Fra 1792 tog volden til med september-massakrerne⁹ i Paris, og ikke mindst Velfærdsudvalgets *rædselsherredømme* (1792-94), en særlig farlig tid for officerskorpset. Nationalkonventets udsendinge ved hæren, de frygtede *folkerepræsentanter*²⁰, besad magten til at lade fængsle og dødsdømme ved revolutionstribunaler²², enhver der blev angivet eller mistænkt (med rette eller urette) som royalist, kontra-revolutionær, fjende af folket og friheden eller manglende mod og offervilje²³, m.v. Ingen kunne føle sig sikker, hvis de faldt i unåde af politiske eller private grunde²⁴. De, der var så heldige ikke at blive guillotinerede, massakreret af pøblen, deporteret til kolonierne eller fængslet, fratoges deres kommando og destitueredes²⁵.

Trods sine sejre blev general Hoche således fængslet i 1794, efter at være faldet i unåde hos Velfærdsudvalgets fanatiker Saint-Just, og undgik kun skafottet ved dennes fald, fortæller hans adjutant Mermet, som ligeledes følte sig truet. I 1793 dødsdømtes en del generaler, blandt andre Biron, Brunet, Custine, l'Escuyer, Houchard, Kersaint, Lamarrière og Miaczynski. Men det var i det følgende år 1794, at henrettelserne rigtigt tog fart. Ikke mindre end 67 generaler måtte bøde med livet, hvori-

blandt Alexandre Beauharnais, Boulanger, Chancel, Dortoman, Arthur Dillon, Louis Lavalette, Létanduère, Luckner, O'Moran, Ronsin, Rossi og Ward. Alene mellem januar 1791 og juli 1793 "udrensedes" ikke mindre end 593 generaler²⁶. Hvis man tager Mosel-hæren (også kaldet *Armée du Centre*) som eksempel, så havde den hele tolv overgeneraler i tiden mellem december 1791 til juni 1794. Det er således ikke forbavsende, at en adjutant sjældent var knyttet til den samme general eller hærkorpset for længere tid, og at det kunne skorte på erfaring og loyalitet.

I de første krigsår savnedes erfarne officerer og veluddannede tropper. Da man ikke kunne skaffe fornøden forstærkning, hverken fra Nationalgarden eller ved opkaldet af de såkaldte nationale volontører²⁷ (*volontaires nationaux*) i 1791 og ved masseudskrivningen i 1793 (*levée en masse*), indførtes almindelig værnepligt ved lov af 5. september 1798. General Biron, der var chef for Rhinhæren, skrev²⁸:

"De er af større gene end nytte. Tropperne forstår ikke at bruge deres våben og er totalt uden disciplin. [...] Officererne er om muligt værre, deres mangel på kundskab overgår alt".

Men hæren led også stærkt under svigtende disciplin og mangel på mundering og levnedsmidler. Tabene var store, og en officiel rapport²⁹ angiver, at i krigens tre første år (1792-94) skulle hæren have mistet 800.000 mand. Dette tal er muligvis for højt anslået, men alvorligt nok. I 1792 havde hæren officielt ca. 450.000 mand under våben, hvoraf imidlertid ca. 160.000 savnedes, enten som faldne, sårede, syge eller desertører.

Figur 1:
Hertugen af
Enghien med
stab. Slaget
ved Rocroi
18. maj 1643.
(Udsnit af
maleri af
Sauveur le
Conte.)

Som officerskorpset udtyndedes, kom i dets rækker nye mænd, hvoraf mange blev udnævnt med politisk støtte eller valgt af soldaterne. De talrige vakante poster sikrede både duelige og udelige³⁰ subalternofficerer, underofficerer og *Sans-culottes* (yderliggående revolutionære) et hurtigt advancement³¹, og der fremstod i disse brydningsår en ny generation af generaler, især udgået fra lavadlen og borgerstanden, hvoriblandt nogle af tidens berømteste hærfører. Omkring disse samlede sig unge og aktive stabsofficerer og adjudanter, hvoraf en stor del var grebet af den nye tidsånd og havde startet deres militære løbebane som frivillige i nationalgarderne. En karriere havde åbnet sig for dem, og mange kom til at spille en vigtig rolle i den nye franske hær³².

Organisation af stabs- og adjudantkorpset

Den 5. oktober 1790 havde Nationalforsamlingen besluttet at reformere stabskorpset. Herefter kom det til at bestå af 30 stabschefer (*adjudants généraux*)³³, heraf 17 med oberstrang og 13 oberstløjtnanter, foruden deres næstkommanderende (*adjoins à l'état-major*) og 106 adjudanter. Efter dekretet af 29. oktober samme år skulle hæren have 4 marskaller (en titel afskaffet under Republikken), 30 generalløjtnanter (divisionsgeneraler) og 60 brigadegeneraler³⁴. Generalstabschefen fik titlen *chef d'état-major général de l'armée*³⁵.

Om adjudanter³⁶ hedder det, at de "principielt bør være mænd af stor dygtighed og kunnen", og at "generalstaben skal bidrage til hærens uddannelse og basis for rekruttering af generaler". Den 20. marts 1791 blev antallet af adjudanter sat til 136 for 94 tjenestegørende generaler. De fordeltes som følger: 4 til hver overgeneral (*général en chef*) for landets fire hovedhære, 2 til hver af de 30 divisionsgeneraler og 1 til hver af de 60 brigadegeneraler.

Efter krigens udbrud³⁷ i 1792 steg behovet for adjudanter stadig, og det til trods for krigsministeriets indvendinger, tillodes imidlertid overgeneralerne den 3. april 1795 yderligere to løjtnanter som supplementære adjudanter. Dels på grund af udnævnelsen af mange nye generaler³⁸, dels som følge af at man havde tildelt divisionsgeneraler 3 og brigadegene-

Figur 3: Adjudanter fra 1786 og 1803, tegnet af Louis de Beaufort.

neraler 2 adjudanter. Desuden fik f. eks. Anne-Pierre Montesquiou-Fezensac, som chef for hæren i Sydfrankrig, 5 adjudanter (ikke medregnet de provisoriske eller surnummerære³⁹) og Charles Dumourier, som overgeneral for hæren i Nordfrankrig, fik tildelt 9 adjudanter. Som han skrev i en rapport til krigsministeren⁴⁰: "I princippet skulle jeg kun have fire, [...] Regeringen har trods dekretet givet mig yderligere fem, hvilket er godt. En overgeneral med en hær på over 80.000 mand, fordelt over flere korps, kan ikke klare sig med fire adjudanter, og selv om jeg har ni, så er det ikke tilstrækkeligt til de mange missioner, hvorpå vellykkede militære operationer afhænger." Til Ægyptenfelttoget i 1798 rådede Bonaparte over 10, og ved Konsulatets indførelse i 1800 var der over 850 tjenestegørende adjudanter, ikke medregnet de detacherede eller surnummerære.

Adjudanternes funktion

Generalerne udvalgte almindeligvis selv deres adjudanter, men udnævnelsen

var genstand for approbation, under enevælden af kongen, senere af regeringen eller krigsministeren. Under krigsforhold kunne en officer let blive ad hoc detacheret til tjeneste for en kortere eller længere tid uden dog at være officielt nomineret. Det forventedes, at en officer for at blive adjudant skulle have gjort sig bemærket ved personlig tapperhed, handlekraft og udholdenhed. Desuden at han var godt bereden, mindst med 2-3 heste⁴¹ og helst penge til at anskaffe nye, thi forholdene var hårde under felttogene. Loyalitet, militær holdning og lærevillighed var søgte egenskaber; under revolutionen desuden politisk korrekthed og patriotisk iver, medens gode kundskaber og dannelse fik en voksende betydning under konsulatet og kejserdømmet.

Som generalernes nærmeste underordnede skulle adjudanterne bidrage til at skabe respekt og kaste glans over deres chef. Ved deres optræden og tapperhed skulle de være et forbillede for tropperne under alle forhold. Deres vigtigste pligter var at overbringe ordrer, som ikke kunne overlades ordonnanser⁴², ofte over lange afstande og farligt terræn, sikre befalingens udførelse, indhente oplysninger om forholdene ved de forskellige enheder, udføre

reconnaissances tæt ved fjendens linjer samt diverse administrative opgaver. Det sidste var ikke populært, og Lasalle, som i 1795 var general Kellersmanns adjutant, beklagede sig over at have måttet skrive 65 breve på en formiddag! Og Soult's adjutant Saint-Chamas fortæller⁴³, at "efter hele dagen at have været til hest måtte han om natten skrive rapporter og dagsbefalinger efter diktat."

Efterhånden steg kravene til adjudanternes kunnen og initiativ. De skulle have den nødvendige taktiske indsigt til at kunne gribe direkte ind i fægtningen og midlertidigt overtage kommandoen for en tøvende eller betrængt troppestyrke.

Når forholdene krævede det, kunne de blive udsendt som forhandlere eller generalens repræsentant overfor regeringen i Paris⁴⁴. Dette betød, at de måtte have deres generals fortrolighed og forståelse af hans planer og tankegang. Thiébault fortæller⁴⁵ fra tiden, hvor han var ny og uerfaren adju- ▶

Adjudanter i den franske hær på enevældens og republikkens tid, 1767-1804

Fortsat fra forrige side

dant, at da en oberst udspurgte ham om meningen med hensyn til den ordre, han havde overbragt, kunne han ikke svare, hvorpå denne udbrød: "De repræsenterer generalen; de bør kende hans hensigter". Ligeledes skulle de kunne recognoscere og indsamle oplysninger om troppestykker, befæstninger, topografi, logistik og politiske forhold⁴⁶. Ikke mindst krævede Bonaparte altid, at adjudanterne, der bragte ham meldinger, skulle være velkendt med forholdene ved hærstyrken, hvorfra han kom.

Politiske farer

Blev en general sat under anklage af politiske grunde, kunne det have de alvorligste følger for hans adjudanter og stabsofficerer. Da general La Fayette i 1792, truet med arrest, flygtede fra Frankrig fulgt af sine adjudanter, blev disse interneret af østrigerne og holdt fanget i fem år. I april 1793 deserterede en anden overgeneral, Charles Dumouriez, efter at være blevet erklæret landsforræder og lovløs af Nationalkonventet. En af hans adjudanter Rouget de Lisle blev straks arresteret og undslap kun guillotinen ved Robespierres fald fra magten det følgende år. En anden, kaptajn Paul Thiébault, blev ligeledes uskyldigt arresteret, omend senere frigivet⁴⁷. Dumouriez's tidligere adjutant, oberst Morgan, blev mistænkt som sympatisør og suspenderet i september 1793 efter at være angivet af general Boulanger, der imidlertid selv året efter blev arresteret og henrettet. Da general Custine i 1793 blev anklaget som "mistænkt" og dødsdømt, lod Velfærdsudvalget samtidigt hele hans stab arrestere.

Et yderligere eksempel er hentet fra 1802. Løjtnant Joseph Marbot (broder til memoireforfatteren) kom i 1802 i vanskeligheder som Bernadottes adjutant i forbindelse med en sammensværgelse mod Bonaparte. Bernadottes stabschef, general Simon, havde benyttet den uerfarne løjtnant som sendebud med kompromitterende papirer til Paris, og da dette blev opdaget, blev han arresteret tillige med Simons egen adjutant Rapatel. General Bernadotte, som selv var kompromitteret, undlod at

intervenere, og Marbot blev først løsladt, efter at hans moder havde appelleret til førstekonsulen om nåde⁴⁸.

Den frygtede lov af 17. september 1793 om de "mistænkte" kunne anvendes mod enhver som man ville ramme, og revolutionstribealet sendte de fleste til guillotinen. Étienne Girard beskriver⁴⁹, hvordan han som løjtnant i 1794 blot ved en ubesindig bemærkning om "revolutionensfanatikeren" Jean Marat blev truet med guillotinen og kun undslap døden ved list. Han blev general Guillots adjutant i december samme år og sluttede sin karriere som oberst.

En anonym anklage var nok til at bringe en uskyldig officer i vanskeligheder. Bataljonschef Belliard, der havde gjort tjeneste ved general Dumouriez's stab i 1793, blev i et anonymt brev anklaget for "urepublikansk" holdning! Velfærdsudvalgets destituerede ham. Han indtrådte som menig frivillig i et beredent jægerregiment og blev først i 1795 genindsat som stabsofficer.

Under rædselsherredømmets politiske malmstrøm var den enkeltes loyalitet ikke altid lige stærk, og en adjutant kunne, om han ville, angive sin general. Et (trist) eksempel er, da chefen for Nordarméen general Custine de Sarreck's adjutant Coquebert offentligt beskyldte ham for landsforræderi. Custine blev snart destitueret og endte på skafottet den 28. august 1793!

Tjenesteforhold

Eftersom der i revolutionens første år foregik en konstant udskiftning af generaler, manglede stabene sammenhold og erfaring, da kun få officerer gjorde tjeneste samme sted i længere tid. En adjutants opgaver kom derfor i høj grad til at afhænge af forholdene i staben, hvor han tjente, og den individuelle generals

ønsker og personlighed. Som Colbert de Chabanais, der havde været Murats adjutant, humoristisk skrev⁵⁰: "En adjutant kan gøre alt, også barbere skægget, om det skal være!" Desaix morede sig med at sige, at han havde tre adjudanter; "en til felttjeneste, en til kontoret og en til køkkenet".

Ikke blot var hovedparten af revolutionstidens generaler unge⁵¹, men også deres adjudanter, som for det meste havde begyndt deres militære løbebane efter 1789, og hovedparten var i alderen mellem 20 og 25 år⁵². Patriotisme, eventyrlyst, udsigten til hæder og en rask karriere i hæren tiltrak mange unge mænd. Fra deres rækker indtrådte i stabene mange duelige og modige officerer som adjudanter og stabsofficerer, der med loyalitet knyttede sig til deres generaler. To sådanne var Rapp og Savary. Da Desaix faldt ved Marengo i 1800, overtog Bonaparte begge som sine adjudanter. Den senere general Philip Montesquiou-Fezenac skriver i sine erindringer⁵³:

"Stabens officerer lever tæt på generalerne; [...] de har overblikket over troppernes bevægelser, forstår betydningen af de ordrer de overbringer; de forstår at mildne strengheden af en irettesættelse, at ændre en uforvarselig ordre"....

"Officererne er for det meste dygtigere end dem ved linieregimenterne. Officerer, der har en videregående uddannelse eller er velhavende, søger for det meste ind ved stabene. Tjenesten er mere behagelig; generalerne viser deres adjudanter velvilje og fremmer deres avancement. Dertil kommer fordelene ved at kunne drage lære af at leve sammen med højtstående officerer".

I princippet skulle en adjutant have tjent i linjen i mindst ti år som officer (ændret i 1800 til to felttog), men med de rigtige forbindelser så man let på ancienniteten⁵⁴. Nogle eksempler for denne periode: Alfred Saint-Chamans

Figur 5: General, formodentlig Jean Moreau og adjutant, 1796. (Udsnit af samtidigt tysk stik, dateret juni 1796. Heimatsmuseum Ludwigsburg.)

blev general Soult adjutant efter knap 3 år. Honoré Reille blev general Massenens adjutant efter 2 år, ligesom Rémy Exelman kom til general Eblé og Louis Sopransi til general Berthier, begge efter 1½ år, og Paul Thiébault blev general Valences adjutant med kun eet års anciennitet. Og der var dem med en endnu hurtigere karriere: Gabriel Monteleger, som i maj 1798 blev indrulleret i det 7 (bis) Hussarregiment, udnævntes i juli samme år til general Bonns adjutant, eller Jean Thomières, der i januar 1793 havde meldt sig som frivillig, blev kaptajn i maj og general Boisconteaus adjutant i juni samme år. Men det var modige, intelligente og virksomme officerer, som kom til at gøre god fyldest i hæren; en stor del endte som oberster eller generaler, - hvis de levede længe nok! De kunne være udgået fra ethvert af hærens korps (selv om kavaleriet ofte var foretrukket), og de havde ret til at indtræde i deres respektive regimenter efter endt stabstjeneste⁵⁵, almindeligvis i forventningen om en forfremmelse. Som Marcellin Marbot skriver⁵⁶:

“Jeg havde på fornemmelsen, at den vej, jeg nu betrådte, ville være mere fordelagtig end lærergerningen ved regimentets rekruttskole (25. Jægere til hest), og jeg tog ikke fejl; 9 år efter var jeg nemlig oberst (23. Jægere til hest), medens mine kammerater fra Versailles næppe var kaptajner”.

Patronat var på den tid almindeligt (og accepteret) og private interesser spillede en ikke ubetydelig rolle⁵⁷. En general placerede gerne i sin stab en broder, søn, slægtning, søn af en ven eller en officer fra hans hjemegn. Officersensker var aktive i at fremme deres sønners karrierer gennem deres venskabskreds, og unge officerer har ofte nydt fordel af velplacerede kvinders gunst⁵⁸.

For unge officerer, der havde gjort sig bemærket i deres regiment ved mod og initiativ, kunne adjutanttjenesten åbne nye perspektiver, selv om der var de, der beklagede at skulle forlade deres regimenter. Således skrev⁵⁹ løjtnant Victor Dupuy, der siden 1798 have tjent i samme regiment:

“Trods de fordele jeg ville få i den nye post⁶⁰, var det et stort savn for mig at skulle forlade det 11. Ridende jægerregiment, i hvilket jeg havde tjent i næsten 12 år, og i hvilket jeg havde så mange venner. ... Intet binder en mere sammen end farerne, som man deler, og de fælles sorger og glæder.”

Noget lignende utrykker kaptajn Girard⁶¹ fra 69. Halvbrigade, da han i 1798 blev general Guillots adjutant.

Valget af adjutanter kunne være noget

forbavsende, som da general Dumouriez, som chef for Nordhæren i 1792-93, gjorde to unge kvinder “med lige så stor en dyd som deres mod” til sine adjutanter⁶². Det var frøknerne Théophile og Félicité Fernig, respekterede i hæren for deres udholdenhed og tapperhed. De gjorde sig særligt bemærkede i slagene ved Jemapes og Neerwinden og blev i Nationalkonventet hyldet som “revolutionens Jeanne d’Arc’er”!

François Roguet beretter i sine *Mémoires*⁶² fra krigen i Italien 1799-1800, hvorledes det på større afstande kunne være “en stor hindring for at få en ordre adlydt, da generaler og deres stabe var yderst egenrådige og ømtålelige. Vi har set, selv den bedste overgeneral kunne blive hæmmet derved”. Et eksempel derpå er general Victors stædighed under felttoget i 1799. General Moreau, der havde overkommandoen, havde sendt sin adjutant til ham med ordre om at sætte sine tropper i bevægelse⁶⁴. “Victor hørte derpå, men reagerede ikke. Adjuntanten gentog befalingen, hvorpå Victor svarede: *Tak, De har overbragt ordren!*, men intet kunne bevæge ham til at udføre den. [...] Moreau måtte personligt gribe ind, men da var to timer gået tabt”. Om Ney skriver hans adjutanter Béchet de Lécour og Montesquiou-Fézensac⁶⁵, at generalen kunne være barsk og kold, spiste mest alene og kun talte det nødvendigeste med sine adjutanter, men egentligt havde et godt hjerte og var højsindet og retfærdig.

Men denne formelle stivhed var dog mere en undtagelse end en regel. Adjutantstaben udgjorde for det meste en art familie, som generalen faderligt overvågede, ja deltog i familiens middage, som general Mathieu Dumas’ adjutant Nicolas Desvernois kan fortælle⁶⁶. Under republikken tiltalte man hinanden med det ligeberettigede præfiks “borger” (*citoyen*) i stedet for “hr.” (*Monsieur*) eller adelstitlen, som tidligere under kongedømmet.

Trods lejlighedsvis modsætninger eksisterede der et vist broderskab mellem adjutanterne, og adjutanter fra andre stabe, som kom forbi stedet, hvor de var indkvarteret, blev som oftest vel modtaget og delte hvad der var at spise og drikke. Ikke nok med det. Pierre Berthezène omtaler⁶⁷, at da han i 1799 som adjutant blev sendt til general Moreau, “blev han modtaget klokken ét om natten, og da han skulle bringe rapporter tilbage fra stabschefen, men ingen kunne oplyse, hvor denne opholdt sig, ledsagede generalen ham personligt til stedet”. Denne general beskriver François Roguet⁶⁸ som “et godt menneske og en god kammerat;” og omend altid handlekraftig på slagmarken, foretog sig ikke

meget andet i sit kvarter end at “spadsere omkring og ryge sin pipe”.

Antoine Marie Lavalette, kaptajn i 25. Jægerregiment til hest (og senere generaldirektør for postvæsenet) fortæller i sine erindringer⁶⁹, hvordan han i december 1796 blev udnævnt til en af general Bonapartes adjutanter. Efter at denne havde modtaget ham, fik han følgende ordre: “Mød klokken seks og med anlagt écharpe” (d.v.s. armbindet, der var adjutantdistinktionen, også betegnet *brassard*). Da han senere meldte sig til tjeneste, følte han sig noget fortabt blandt de andre adjutanter og stabs-officerer, som han ikke kendte. Men førsteadjuntanten, oberst Marmont⁷⁰, gik ham venligt i møde og sagde: “Her er en ny kammerat, som snart skal blive vor ven”. Og Lavallette fortæller videre, at “det blot tog nogle få dage at skabe et venskab, som aldrig siden har fornægtet sig”.

Mange tidligere adjutanter har nedskrevet deres erindringer⁷¹ og man får et levende indtryk af det daglige liv samt de farefulde opgaver og anstrengelser, de kunne blive udsat for. De fleste blev sårede flere gange og mange mistede livet i tjenesten. Når man tager i betragtning, at ikke mindre end 77 generaler faldt i årene 1792-1804, har man et godt indtryk af, hvor udsatte adjutanterne har været. For eksempel fandt både general Dubois og hans adjutant, som ledsagede ham, døden ved Roveredo i 1796, og ved Arcole faldt general Augereau’s to adjutanter ved hans side. To af Bonapartes adjutanter (Elliot og Muiron) faldt i Italien 1796 og fire under Ægyptenfelttoget (Sulkowski og Jullien i 1798, Croisier og Guibert i 1799). Da Victor Dupuy⁷² blev udnævnt til Bessières adjutant, fik han følgende råd af en erfaren officer: “Ved De, at en god adjutant kun bør leve seks måneder og slide ti heste op!”.

Louis Lejeune (den senere general), der i 1800 var general Berthiers adjutant, beskriver⁷³, hvordan han ved belejringen af Fort Bard blev sendt hen for at tilbagekalde et meget udsat kompagni.

“Det var en yderst farefuld mission, fra hvilken jeg risikerede ikke at vende levende tilbage [...] Jeg må indrømme, at jeg tøvede et øjeblik, da jeg kom indenfor skudvidde. Men kompagniet mistede stadig mænd. Hele hæren, som var placeret rundt om stedet, som var det et amfiteater, synes at iagttage mig, og jeg følte, at min ære var på spil. Jeg styrtede frem, medens jeg mumlede for mig selv: *”Kun med vovemod vil det lykkes”*.

Således udførte han med held sin opgave, thi mod manglede adjutanterne ikke! Som Saint-Chamas, der var Soult’s ▶

Adjutanter i den franske hær på enevældens og republikkens tid, 1767-1804

Fortsat fra forrige side

adjutant, udtrykte det: "Sandt mod består ikke i at være uden frygt, men at kunne overvinde den". Ved Marengo satte general Vatrins adjutant sig i spidsen for en halvbrigade, greb fanen og ledede angrebet til sejr", som oberst Bial kan berette⁷⁴.

Der er naturligvis eksempler på, at en adjutant har fejlbedømt en situation, selv om de sjældent selv vedgik det. Her skal blot citeres en episode. Louis Bricard omtaler hvorledes en adjutant befalede ham at åbne ilden med sine kanoner mod et lille korps af kavaleri og infanteri ved Tongres i 1793.

"Artilleristerne mente, at det ikke kunne være fjendtlige tropper, men adjutanten insisterede. Efter 20 skud med fire kanoner blev fejltagelsen opdaget. Det var et fransk regiment kyrrasserer og jægere til fods".

Et ikke ukendt fænomen! Og kendskabet til egne og fjendens uniformer kunne være afgørende.

Tjenesten krævede energi, mod og udholdenhed. Marmont beskriver⁷⁶, hvordan han som adjutant konstant var i fuld aktivitet. Han fulgte generalen overalt, levede i fortrolighed med ham, "altid undervejs til hest i felten, på rekognoscering eller i kamp". Få svigtede deres opgaver. Til gengæld havde en betroet adjutant ofte lejlighed til at blive rosende omtalt i en rapport, og hvis han blev sendt til regeringen med melding om en sejr, kunne han være sikker på et avancement⁷⁷.

For at slutte dette afsnit, skal omtales en adjutant, hvis handling kom til at ændre Frankrigs skæbne. Da Ludvig XVI og hans familie flygtede fra Paris i juli 1791 for at søge sikkerhed ved den regulære hær, sendte general La Fayette, der var chef for Nationalgarden, sin adjutant Jean Romeuf af sted for at indhente vognen og beordre, at kongen skulle bringes tilbage til Paris. Denne begivenhed blev optakten til kongens fængsling og kongedømmets fald året efter. Var flugten lykkedes, havde historien set noget anderledes ud. Romeuf selv blev i 1811 brigadegeneral og faldt i 1812 ved Moskva, som Davouts generalstabschef.

NOTER:

1. Adjutant (fra latinsk adiuvo = at hjælpe) betegnes i den franske hær først som aide de camp (en hjælper i felten). På engelsk er den franske terminologi bevaret (aide-de-camp, ADC).
2. Ofte i en mere eller mindre privat kapacitet. Disse kunne være forbundet med generalen ved familie-, venskabs- eller politiske bånd.
3. Ludvig II, hertug af Enghien, fyrste af Condé (1624-1686), var en af Frankrigs betydeligste feltherrer, berømt for sine mange sejre og sin rolle i Fronden (borgerkrigen 1648-53).
4. I Frankrig stammer de tidligste forsøg på en (delvis) uniformering af hæren fra Ludvig XIII's tid, selv om der for gadekorpsets vedkommende tidligere havde været en vis ensartethed i beklædningen allerede under Ludvig XII. Med hærreformen af 1661 fulgte en betydelig forbedring af tropperne og deres bevæbning og mundering, og i 1674 lod kongen uddele en kofte (justaucorps) til alle rekrutter. Selv om at uniformer for mandskabet blev obligatoriske i 1690-91, så overholdtes det dog kun delvist, og for officerer var uniformering ikke almindelig før i begyndelsen af 1700 tallet. Generaler og højststående officerers uniformer reglementeres først under Ludvig XV.
5. De officerer, der var tilknyttet en general, kunne bære hans våbenskjolds farver, men også andre kendetegn kunne anlægges. Ved stormen på Negrepelisse i 1622 satte franskmændene et hvidt bånd eller lignende i hatten for at kunne skelne ven fra fjende.
6. Omend titlen *maréchal de camp* stammer fra 1400-tallet, blev den først officielt indført i 1592. Den ændredes under revolutionen ved et dekret af 21. februar 1793 til *général de brigade*. Titlen *generalløjtnant* er fra 1460; den blev ligeledes ændret til *divisionsgeneral* i 1793. Det må imidlertid huskes, at generalernes funktion ikke var fastlagt, men varierede under vekslende regeringer og politiske forhold.
7. Kongen havde 70 pager, hvoraf de ti førende bar titlen "pages de la chambre".
8. I modsætning til senere, er der fra denne tid ikke megen litteratur, som i detaljer behandler adjutanternes funktion; deres opgaver synes at have været afhængig af generalens personlighed og ansvarsområde.
9. Kongeblå (bleu de roi) blev under revolutionen betegnet *nationalblå* (bleu national) og under kejserdømmet *kejserslig blå* (bleu impérial), men det var naturligvis den samme farve!
10. I 1787 var der ud af ca. 36.000 officerer kun 13.000 i aktiv tjeneste.
11. Se min artikel i Chakoten, nr.2, 2009: Ludvig XVI konstitutionelle garde.
12. Det bestod af divisionernes eller kommandoernes generalstabschefer (hvis titel var aides-maréchaux généraux des logis) med rang af oberster eller oberstløjtnanter, hver assisteret af stabsofficer (capitaine adjoint); i alt 19 oberster, 24 oberstløjtnanter eller majorer og 25 kaptajner. Se De Philippe: *Le Service d'état-major pendant les guerres du premier Empire*. (Paris 1900), side 6 ff.
13. Se også H. Malibrant: *Guide a l'usage des artistes et des costumiers*, (Paris 1904) side 67, og Le Briquet, H.S. nr. 11 (Orleans 1995) side 3-4 samt Dr. Lienhart & René Humbert: *Les Uniformes de l'Armée française* (Leipzig 1897), tome 1, side 21. Bemærk, at dekretet af 1. oktober 1786 havde erstattet det af 21. februar 1779.
14. Ifølge Louis Fallou: *Le Bouton uniform français* (Paris 1915), side 7, var denne model knapper blevet indført allerede den 2. september 1775, og kunne have været i brug indtil 1794. Det er imidlertid mere sandsynligt, at de ved Republikkens oprettelse i september 1792 udskidtes med der for hæren almindelige model, præget med fæscen og ordene "Republique française".
15. *Journal officiel militaire*, 2e semestre 1791. (Denne periodica, påbegyndt i 1790, er et vigtigt kildeværk).
16. Siden 1791 var hæren (hvis linieinfanteri dengang bestod af ca. 125.000 mand) vokset ved oprettelsen af de frivillige bataljoner (bataillons de volontaires), som sammen med Nationalgarden udgjorde en betydelig styrke af nyt mandskab. Deres nationalblå uniform blev indført for hele hæren ved lov af 21. februar 1793, nogle kavaleriregimenter undtaget. Også regimenternes gamle navne blev afskaffet i 1791, erstattet med numre og nye faner uddelt. Efter loven af 21. februar 1793 forenedes i samme regiment én bataljon fra den stående hær med to af de nyoprettede bataljoner, året efter omdøbtes regimenterne til "halvbrigader" (demi-brigades), hvoraf der var 198. I 1803 genindførtes under konsulatet betegnelsen "regiment".
17. Hofgunst, rang og rigdom havde tidligere været vejen til de højere grader; under disse betingelser endte selv en adelig officer sin karriere som kaptajn. Ved loven af 28.

februar 1790 fik samtlige borgere ligeret til at avancere i de militære grader og embeder. Dette burde have styrket hæren, havde Velfærdsudvalget ikke den 13. juli 1793 besluttet at adelige officerer skulle afskediges og udelukkes fra officersstillingen.

18. Mange adelige vendte tilbage til Frankrig under Konsulatet, efter loven af marts 1793 mod emigranter var blevet ophævet af Bonaparte i april 1802.

19. Her mistede bl.a. generalerne Bachmann, Brissac og de Maillardoz livet.

20. Se f.eks. beskrivelsen i *Mémoires du général baron Thiébauld*. (Paris 1893 og 2005), Tome I, side 229 ff.

21. "*Répresentants du peuple*" efter dekretet af 9. april 1793. De skulle overvåge hæren og "udrense" enhver, som kunne mistænkes som royalist, kontrarevolutionær, statsfjendtlig eller mangledede loyalitet overfor regeringen og revolutionens ideologi. De besad en næsten uindskrænket magt og guillotinen havde travlt med at "tilintetgøre og begrave alle forrædere i frihedens jord!", som den rabiate Collot d'Herbois erklærede. Jean-Marie Collot d'Herbois var yderligtgående revolutionær og medlem af Velfærdsudvalget. Kendt for sin voldsomme undertrykkelse af oprøret i Lyon i 1793. Endte i 1795 med at blive deporteret og døde året efter.

22. Revolutionstribunalet fortsatte sit blodige arbejde indtil 13. maj 1795. For eksempel blev 14 officerer fra det 17. Kavaleriregiment arresteret og dødsdømt af en revolutionsdomstol den 27. maj 1794.

23. I Velfærdsudvalget erklærede Carnot, at det var "generalernes hellige pligt altid at kæmpe i forreste række og give soldaterne et eksempel på mod og dødsforagt". Noget lignende forventedes af deres adjutanter, og ikke få mistede livet i krigen.

24. Den frygtede lov af 17. september 1793 om de "mistænkte" gav revolutionstribunalet magt til at sende skyldige og uskyldigt mistænkte til guillotinen.

25. Destituerede betyder at blive frataget sin kommando og slettet af listen over generaler, herefter blev vedkommende oftest stillet for retten. For eksempel destitueredes i 1792 Berthier og Perignon, i 1793 generalerne Belliard,

Berruyer, Champeaux, Chastellet, Chérin, Desaix, Gratin, Grouchy, Harville, Jourdan, Kellermann, Latour-Foissac, Ligniville, Miranda, Pully, Romsin, Rossignol, Tuncc, m.fl. Som bekendt blev Bonaparte i august 1794 arresteret for en kort periode og året efter slettet fra listen over aktive brigadegeneraler, for atter at blive genindsat og i oktober 1795 udnævnt til divisionsgeneral.

26. I denne tid fremstod en ung generation af generaler. Efter *État Militaire de France*, var der i 1789 ikke mindre end 58 divisionsgeneraler med 10 års anciennitet og derover; i 1802 var der kun én ud af 131 i aktiv tjeneste! Hvis man tager hele perioden af republikken og kejserdømmet blev 2.248 officerer udnævnt til generaler. Se Béchet de Léocour: *Souvenirs* (Paris 1999), side 9.

27. Der blev rejst 169 bataljoner, som dog ved årets udgang var svundet ind til 83.

28. Se Ernest d'Hauterive: *L'Armée sous la Révolution* (Paris 1894), side 239.

29. Se Cranier de Cassagnac: *Histoire du Directoire* (Paris 1863), tome I, side 26.

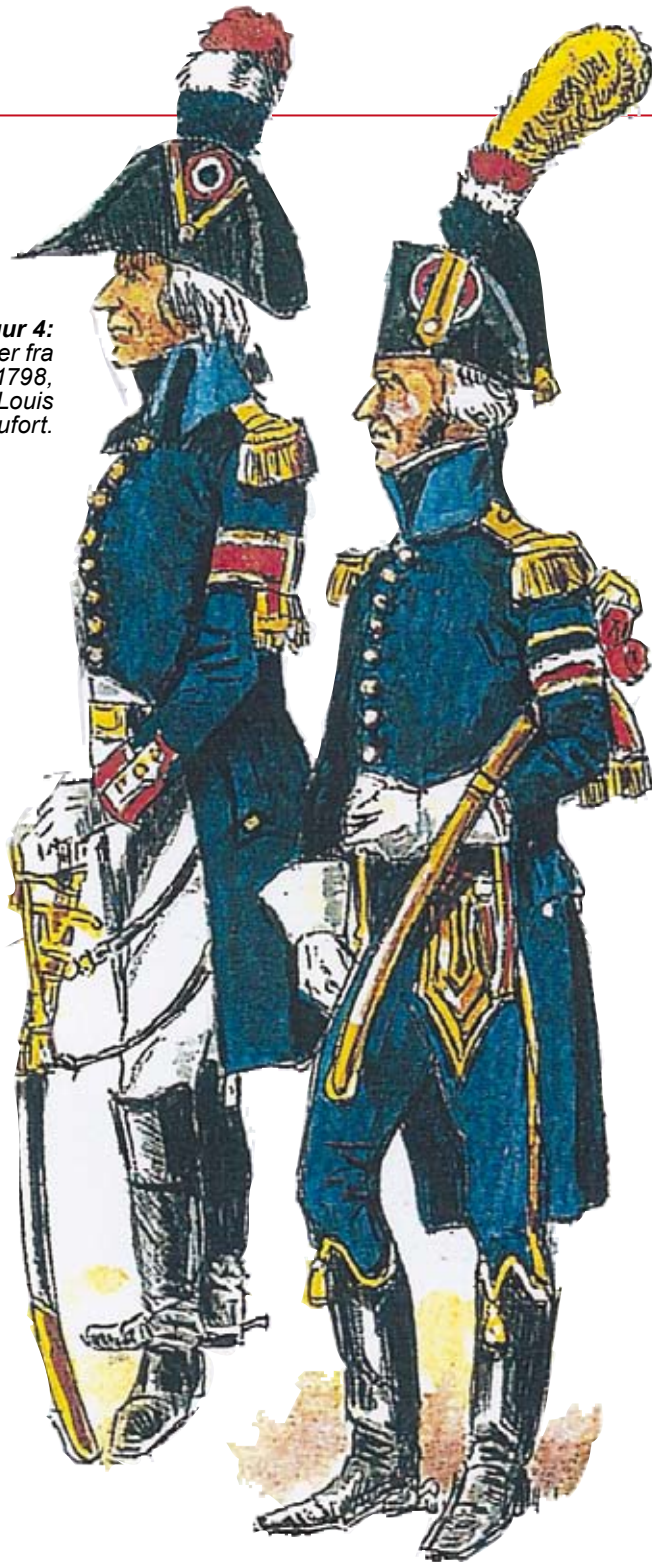
30. Et par eksempler på nogle usædvanlige skæbner: Charles Ronsin var oprindeligt dramatiker, men indtrådte i nationalgarden som kaptajn 1. juli 1792, krigskommissær 15. november samme år, eskadronchef 2. juli 1793, udnævnt til oberst næste dag, brigadegeneral dagen derpå, divisionsgeneral 2. oktober, arresteret 17. december og henrettet 24. marts 1794. Eller den tidligere dragon Louis Marchant som blev valgt af soldaterne som bataljonschef den 2. oktober 1793, brigadegeneral 27. januar 1794 og den 7. juli samme år suspenderet som komplet uduelig!

31. På denne tid kunne en dygtig eller velplaceret officer med held avancere fra løjtnant til general på to, tre eller fire år (eller mindre), som Bernadotte, Brunel, Delaunay, Friant, Hoch, Kléber, Lefebvre, Massena, Murat, Soult, Voillot, med flere.

32. F.eks. tjente i kort tid som adjutanter Desaix og Macdonald i 1792, Augereau, Hoche, Junot og Ney i 1793, Sebastiani i 1794 samt Lasalle og Lorencez i 1795, inden de avancerede videre i graderne til generaler. Som de Phillip skriver i sin bog (*op. cit.*), side 11, "... næsten alle de store generaler fra Republikkens og Kejserdømmets tid havde gjort tjeneste som stabsofficerer eller adjutanter".

33. Generalstabschefernes (*adjudants généraux*, tidligere betegnet *maréchaux généraux des logis*) betyding var under revolutionskrigene vokset, og deres rang var mellem oberst og brigadegeneral. Nogle officerer gik endog så vidt, at de strøg ordet "adjutant" og kaldte sig for "general"! Dette ændredes dog under Konsulatet, og dekretet af 16.

Figur 4:
Adjutanter fra
1794 og 1798,
tegnet af Louis
de Beaufort.

juli 1800 indførte titlen adjutant kommandant, hvorved understregedes, at disse officerer ikke havde generalsrang.

34. *Journal officiel militaire*, 2e semestre 1791.

35. Betegnelsen som hærens generalstabschef, *maréchal de bataille eller maréchal des logis de l'armée*, blev i 1790 ændret til chef d'état-major général de l'armée, eller kortfattet major général. Marskal Berthier havde denne post det meste af tiden under kejserdømmet.

36. Se De Philippe (*op.cit.*), side 10.

37. Den 20. april 1792 udbrød krigen mod Østrig, den 25. juli mod Prøjsen og 1. februar 1793 mod Holland og England. I oktober 1792 havde Frankrig otte stående hæere med hver sin overgeneral.

38. Der var 120 divisionsgeneraler og 240 brigadegeneraler.

39. Det vil sige officerer, der ikke havde bestalling som adjutant. En general kunne ofte have flere sådanne ved sin stab, som ventede på at en post ville blive ledig.

40. Dateret Bruxelles 20. november 1792. Se C. De la Jonquière: *La Bataille de Jemappes* (Paris 1902), side 229.

41. Efter Thiébaults *Manuel des états-major* (udg. 1813) tildeltes adjutanter med grad af oberst 4 heste, for lavere grader 3.

Dertil kom officerens private heste, samt heste til oppassere.

Der var således brug for mange heste. Hippolyte d'Espinchal oplyser at på 5 år (1809-14) havde han haft 47 heste, hvoraf 7 blev dræbt under ham (godtgjort af hæren med 450 frs. hver), 3 sårede, 8 erobrede af fjenden; 35 blev købt og solgt, 5 givet som gave. (Se Hippolyte d'Espinchal: *Souvenirs Militaires*, Paris 1892, Annex V)

42. Som generalstabschef insisterede Berthier altid på, at rapporter skulle overbringes af adjutanter eller stabsofficerer, thi "dette hverv er eksklusivt indenfor deres kompetence".

43. De Philippe (*op.cit.*), side 297.

44. Blandt andet blev Lemarois sendt til Direktoratet i Paris for at melde sejren ved Arcole. Som bekendt brugte Bonaparte som Konsul sine adjutanter til mange vigtige diplomatiske og politiske forhandlinger, som i 1801 da Lauriston blev udsendt til Rusland og Duroc til Danmark.

45. *Mémoires du Thiébault* (*op.cit.*), tome I, side 247.

46. Mange ordrer bærer vidnesbyrd om de detaljerede oplysninger, der forlangtes, se f.eks. instruktion til Lavalette i *Correspondance générale de Napoléon Bonaparte*, (ny udg. Paris 2004), tome I, dokument 1133

47. Thiébault (*op. cit.*), tome I, side 196-202.

48. E. Guillon: *Les Complots militaire sous le Consulat et l'Empire* (Paris 1894), kapitel II. Se også *Mémoires du général baron de Marbot*, (Paris 1891 og 1966; på dansk 1896 og 1910), kapitel XIV i den danske 1896 udgave.

49. Se *Les Cahiers du Colonel Girard* (Paris 1951), kapitel III.

50. Auguste Colbert de Chabanais: *Tradition et souvenirs* (Paris 1863-75), tome I, side 25.

51. Davout, Marmont og Vandamme blev f.eks. generaler kun 23 år gamle.

52. For eksempel blev Eugène Beauharnais adjutant knap 16 år gammel, Merlin 17, Reille 18, Savary 19, Lavalette 20 og Marmont 21 år. Den meget unge alder for nogle skyldtes ofte familieforbindinger til en general, som tog dem under sin beskyttelse og oplæring.

53. Se Fezensac (Montesquiou): *Souvenir Militaires de 1804 à 1814*, (Paris 1863 og udg. 2008) side 64.

54. Men i hæren overholdtes ancieniteten i graderne strengt, også adjutanterne imellem.

55. "Les aides de camp consevent leur places dans les régiments d'où ils sortaints". Malibran (*op.cit.*), side 9.

56. Marbot (*op.cit.*). Dansk udgave 1896, side 111.

57. Gode familieforbindinger var altid en hjælp. Således blev løjtnant Armand Caulaincourt i 1791 sin fader general Gabriel Caulaincourts adjutant, kun 18 år gammel; Jean Philippe Ségur blev efter kun 8 måneders tjeneste adjutant hos general Macdonald i 1800, eller den 15 år gamle Pierre Dejan, som indtrådte i hæren i 1795 som sin faders provisoriske adjutant, og først året efter blev bestallet som løjtnant og adjutant. I de urolige år under revolutionen var det ikke ukendt, at en general havde en broder som adjutant, for at have en person han kunne stole på under alle forhold. General Soult havde således sin broder Jean fra 1794-1802, Davout sin broder Louis fra 1795-99 og Augereau sin broder Jean 1795-98. Et eksempel på langvarig tjeneste er general Moncey's broder, Claude Jannot de Moncey, der tjente fra 1796 til 1814.

58. Det var ikke blot de, der nød godt af Pauline og Josephine Bonapartes gunst, som f.eks. den unge Elliot, der i 1796 blev Bonapartes adjutant, eller Saint-Chamans, løjtnant i 1803 og derpå året efter placeret som general Soult's adjutant. Også mange andre kvinder forstod at benytte deres indflydelse. Se for eks. *Les Cahiers du Colonel Girard*, (Paris 1951), side 95.

59. Victor Dupuy: *Souvenirs Militaires*. (Paris 1892), side 110.

60. Regimentets oberst Charles Jacquinet (som engang selv havde været general Durocs adjutant) var i 1809 blevet forfremmet til brigadegeneral, og havde udpeget løjtnant Dupuy som sin adjutant.

61. Girard (*op.cit.*), side 72-73.

62. Se Pouget de Saint-André: *Le General Dumouriez* (Paris 1914), side 172 ff. Det må antages, at de to frøkner var adjutanter surnummereret eller à la suite, thi deres navne findes ikke i listen over Dumouriez's adjutanter i 1793.

63. *Mémoires militaires du lieutenant-général comte Roguet*, (Paris 1862-65 og udg. 2009), s. 198.

64. Pierre Berthezène: *Souvenirs Militaire*. (Paris 1855 og 2005), side 33.

65. *Lécour*, (*op.cit.*) side 172. Montesquiou-Fézensac (*op.cit.*), side 91, siger også, at Ney's svaghed var, at han havde en opbrusende karakter og "ikke kunne give en reprimande i koldt blod".

66. Nicolas Desvernois: *Mémoires du général Desvernois*, (Paris 1898), side 205.

67. Berthezène, (*op.cit.*), side 27.

68. *Roguet*, (*op.cit.*), side 199.

69. *Memoires et Souvenirs du comte de Lavalette*. (Paris 1831).

70. August Marmont, den senere hertug af Ragusa, blev løjtnant i 1790, kaptajn 1793, Bonapartes adjutant fra februar 1796 og oberst i oktober samme år; i juni 1798 udnævntes han til brigadegeneral, i 1800 til divisionsgeneral og i 1809 til marskal. Som Lauriston, en anden af Bonapartes adjutanter, svigtede han Napoleon i 1815, og han stemte for marskal Ney's dødsdom.

71. Se Jean Tulard: *Bibliographie critique des mémoires sue l'époque napoléonienne* (Paris 1991), hvori er anført henved 80 memoires skrevet af adjutanter.

72. Dupuy (*op.cit.*) side 49.

73. Louis François Lejeune: *Souvenirs d'un officier de l'Empire*, (Paris 1851).

74. *Les Carnets du Colonel Bial*. (Udgaven Paris 2003), side 144.

75. *Journal du Cannonnier Bricard*. (Paris 1891), side 32.

76. Citeret i Gillot: *Un Aide de camp de Napoléon* (Paris 1957) side 23.

77. Bonapartes to adjutanter, Murat og Junot som i 1796 overbragte Direktoratet meddelelse om sejrene i Italien samt overleverede de erobrede Østrigske faner, blev begge til belønning forfremmet.

Generalforsamling

Lørdag den 9. april 2011 kl. 14.00

HUSK
Dokumentation
for indbetaling af
kontingent.

Før generalforsamlingen afholdes kl. 13.00-14.00 den årlige børs, hvor alle medlemmer er velkomne til at medbringe figurer, bøger og andre militærhistoriske effekter, som de ønsker at afhænde. Efter generalforsamlingen afholdes anvisningssalg.

Generalforsamlingen begynder kl. 14.00 og afholdes ligesom den forudgående børs og det efterfølgende anvisningssalg i "Hestestalden" og "Glücksborgstuen", Kastellet 2100 København Ø.

Dagsordenen i henhold til vedtægterne:

1. Valg af dirigent.
2. Bestyrelsens beretning om Selskabets aktiviteter i det forløbne år.
3. Fremlæggelse af det reviderede regnskab til godkendelse.
4. Fastsættelse af kontingent.
5. Fremlæggelse af eventuelle forslag.
6. Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter.
7. Valg af revisor og revisorsuppleant.
8. Eventuelt.

Jf. vedtægterne (findes på Selskabets hjemmeside, www.chakoten.dk) skal nærværende indkaldelse indeholde bestyrelsens beretning, revideret årsregnskab og budget for indeværende år.

Bestyrelsens beretning

2010 blev et solidt foreningsår på de indre linjer med velbesøgte medlemsaktiviteter – møder såvel som besøg – men også med betydelige udadvendte aktiviteter i Kastellet og på Vestvolden. Som redaktør af vores kvartalsblad, *Chakoten*, har Henrik Denman sammen med billedredaktør Claus Mogensen og layouter Finn Hillmose skabt et tidsskrift, der kun bliver bedre og bedre, men som også er bekosteligt.

I 2010 har vi afholdt alle ordinære møder i "Hestestalden" og i "Glücksborgstuen" i Nordre Magasin i den gamle fæstning, Kastellet. Stuerne er velegnet både til foredrag, udstilling og til klubaktivitet. Hertil kommer, at Selskabets faste lokale i Gl. Hovedvagt gør rigtig god gavn til arkiv og opbevaring af effekter, som bringes i anvendelse til møder og aktiviteter. Selskabet nyder således i Kastellet stor gæstfrihed og velvilje, som vi er meget taknemmelige for.

Senest afholdt vi et rigtigt vellykket julemøde med medlemmer og deres familier - og talrige figurer. Det skor-

tede ikke på god og rigelig beværtning ligesom ved vore almindelige møder, hvor der altid er fin tilslutning til, at vi afslutter med smørrebrød, og dermed fastholder og udvikler klublivet, som mange sætter pris på.

I 2010 fik vi for niende år i træk gennemført vores Miniaturemilitær i Kastellet, der atter - og som led i Forsvarets traditionspleje - havde til formål at demonstrere de forskellige aktiviteter, som vi går op i, og som er karakteristiske for vores selskab. Til formålet kan vi ikke ønske os en bedre placering end i "Bageriet" i Søndre Magasin, da lokalet er så indbydende, og fordi det er stort nok til at rumme de mange gæster, som traditionelt besøger os. Arrangementet er stort og kræver en omhyggelig planlægning og gennemførelse. Derfor blev dagen igen den fest for Selskabet, som den bør være - vi mødes, hygger os sammen, går i dialog med de besøgende og udstiller vores frembringelser. I 2010 modtog vi til arrangementet meget velvillig hjælp fra Projekt Vestvolden, der udlånte os flotte og selvfremstillede udstillingsmontrer, hvilket hjalp Selskabet i en situation, hvor det har været vanskeligt at fremskaffe egnet materiel. Selvom Miniaturemilitær ikke blev stort annonceret, bød vi også denne gang langt over 1.000 gæster indenfor, de så de arbejdssteder og udstilling, hvor Svend Nielsen, John Sjöberg, Christian Raun, Leif Christensen, Kim Lee Christensen, Claus Mogensen, Warmi Hansen,

Niels Eriksen, Finn Thorsen Hansen, Helge Klintorp Pedersen og Hans Chr. Wolter viste frem. Finn Thorsen Hansen passede som sædvanlig - og med god indtjening - Chakotens butik. Gamle og nye venner mødte op, og dialogen med gæsterne forløb fint. Ligesom for julemødet blev det hele organisatorisk båret af Christian Raun, Aksel Willumsen og Leif Christensen.

Tilbuddene til medlemmerne i form af møder og andre aktiviteter fordelte sig med otte medlemsmøder, generalforsamling med anvisningssalg og julemøde. Også i 2010 afspejlede aktiviteterne de brede medlemsinteresser - det være sig Georg Güntelbergs meget medrivende skildring af betingelserne for det danske engagement i krigen i Afghanistan, Torben Verner Jensens og Martin Cholewas præsentation af militærmusikkens hornsignaler, vores besøg på Forsvarets Biblioteker med oplæg af bibliotekets leder, Simon Papoušek, og medarbejder Jørgen Kunze Christensen, anvisningssalg, John Winther Hansen og Hans Chr. Wolters præsentation af arbejdet med fremstilling af 54mm figurer repræsenterende dansk kavaleri fra Napoleonstiden, Eric Lerdrup Bourgois meget spændende skildring af de danske angrebsplaner mod Skåne i 1808 på basis af studier i franske, danske og svenske arkiver, medlemsturen til Frederiksberg Slot ved Nicki Jensen fra officersskolen og Kaptajnløjtnant Mikkel Sørner, Søværnet Operative Kommandos særdeles interessante indføring i miner, som siden 1864 er anbragt i danske farvande.

En gruppe af Selskabets medlemmer tog betydelig del i Befæstningens Dag på Vestvolden den 26. september som fodfolk og fæstningsartillerister i uniform 1886. Warmi Hansen og Christian Raun stod for planlægning af dagen i samarbejde med Projekt Vestvolden samt indsamling af udstyr og uniformer. Inge Hansen havde lagt et meget stort arbejde i omsyning af uniformer, venligt doneret af Livgarden, så de passede hver enkelt deltager perfekt. Der blev desuden udført et stort arbejde i genskabelse af gamle skilte, gamle etiketter til 200 forbindinger doneret af Falck Teknik, indsamling af genstande fra perioden, lægeudstyr, gamle havestole, borde og telte, opbygning af to telegrafstationer, samt udarbejdelse af hvervebrochure, plakater, presmeddelelser og informationsmateriale,

**Hermed indkaldes til
generalforsamling
i Chakoten.
Dansk Militærhistorisk
Selskab
lørdag den 9. april 2011
kl. 14.00.**

Deltagelse i generalforsamlingen er betinget af, at der er indbetalt kontingent på kr. 325,- for 2011 på girokonto nr. 655 4873.

Hvis man betaler via netbank, skal man blot huske at anføre kontonr. i sidste rubrik og opgive navn i meddelelser til modtager, så bliver kassereren glad.

Udfyld med fuldstændig adresse og gerne e-mail-adresse, der evt. også kan mailes til konstitueret kasserer,

Inge Hansen, mail:

ingewarmi@pbhome.dk.

indsamling af beretninger og fotos fra perioden for Sikringsstyrelsens indkaldelse. Og ikke mindst indforskrivning af 8. Regiments Musikkorps.

Tidsskriftet *Chakoten* opererer med en udfarende og velfungerende redaktion. Der lægges rigtig meget arbejdskraft i opgaven, så nok er udgiften til udgivelsen betydelig, men for overhovedet at nå det nuværende høje faglige niveau bliver der altså lagt et betydeligt antal arbejdstimer – con amore. Redaktionsarbejdet fordrer således både en løbende og vedholdende dialog med leverandørerne af meget forskelligartede artikler og illustrationer og ikke at forglemme en håndtering af solid viden om militærhistorie og figurer. En indtrængende opfordring til at støtte redaktionen kan derfor ikke gives for hyppigt – og derfor skal den lyde nok engang.

I 2010 er Selskabets hjemmeside, www.chakoten.dk, videreført af Kaare Myltoft, som udfører et meget betydningsfuldt arbejde med at redigere siden og formidle meddelelser betids. Det har været en stor glæde for bestyrelsen at kunne byde Gert Wahl velkommen på posten som Selskabets nye webmaster. Kaare Myltoft vil gerne fortsætte inden for området, alt imens Gert Wahl kommer ind i funktionerne. Der er god grund til at fremhæve indsatsen med systematisk at tilgængeliggøre uniformsplancher. Her skylder vi Claus Mogenssen og Finn Hillmose megen tak for det udrettede, som har fordret betydelig omhu og tålmodighed.

Selskabets trofaste kasserer, Henning Bjerg Karstensen, har i to perioder med samvittighedsfuldhed værnet om Selskabets kasse og ydet sin indsats i bestyrelsen. Henning Bjerg Karstensen har ved årsskiftet 2010/2011 ønsket at trække sig tilbage og nyde sit otium som medlem af Selskabet. Derfor har bestyrelsen som kasserer konstitueret Inge Hansen, som er villig til at modtage valg.

Finn Hillmose har efter et par års forløb ønsket at trække sig fra posten som bestyrelsessuppleant for derved at finde mere tid til at hellige sig sin interesse for og kompetence i layout af tidsskriftet.

Både vores samvær og et højt medlemstal er betydningsfulde, og jo bredere og mere sammensat medlemsskaren vokser sig, desto større viden og aktivitet bliver Selskabet i stand til at præstere, og jo mindre sårbare bliver vi i alle henseender; så bestyrelsen finder fortsat, at det er en vigtig målsætning at øge og at forynge medlemsskaren. Åbenhed gennem for eksempel hjemmesiden og arrangementer à la Miniaturemilitær og Befæstningens Dag kan formentlig være

Chakotens regnskab 2010 - pr. 31. 12. 2010

Indtægter:	Regnskab	Budget 2010
Kontingenter x)1	43.951,70	54.000
Renteindtægter	2,84	100
salg børs, div.	1.893,00	3.000
Anvisningssalg	652,50	5.000
Salg af figurer	74,00	0
Salg af emblemer	180,00	1.000
Annoncer	3.200,00	4.000
salg af blade	1.440,00	2.000
Indtægter i alt	51.394,04	69.100

Udgifter:	Regnskab	Budget 2010
Bladproduktion (4 nr.)	47.016,83	50.000
Porto blad (5 nr.) x)2	22.338,01	10.000
Porto	177,50	1.200
Kontorartikler	353,75	800
Møder	2.794,70	2.500
Gebyrer	380,00	300
Julefest/præmier x)3	1.803,20	1.000
PR, hjemmeside	1.253,10	1.500
Gaver/repræsentation	240,58	300
Udstilling	1.510,70	1.000
Diverse: Emblemer	0,00	500
Diverse: Projektor mv.	3.935,00	0
Udgifter i alt	81.803,37	69.100

Underskud -30.409,33 0

Balance	Aktiver	Gæld og formue
Kassebeholdning	190,50	Chakotens formue 18.801,49
Indestående i Bank	12.536,89	Reservekap./sikringsfond 10.979,95
Indestående på Giro	17.054,05	
Tilgodehavender	0,00	
Aktiver i alt	29.781,44	Gæld & Formue i alt 29.781,44

Udvikling i Chakotens formue

Chakotens formue per 2010-01.01	49.210,82
Periodens Underskud	30.409,33
Chakotens formue per 2010-12-31	18.801,49

Note 1: Forudbetalt kontingent for 2011: kr. 21.100,-

Note 2: Bladporto omfatter 5 numre, budgeteret 4 numre; porto steg sidste halvdel af 2009 fra 10,50 til 18,-

Note 3.: Julefest indeholder udgifter for 2009 til mad kr. 3.760,-, skyldige udgifter for 2010 til mad kr. 3.670,-

Revisor:
Christian Hesselberg
11. januar 2011

Kasserer
Henning Bjerg Karstensen
11. januar 2011

med til at løfte en del af udfordringen. Nye initiativer for medlemmerne – som for eksempel kursusaktiviteter, og udvalgte arrangementer – så som planlægning af markering i 2013 af Auxiliærkorpsets militære operationer i vinteren 1813, eller værnemagtens angreb på det

danske forsvar i 1943, kan medvirke til at videreudvikle Selskabets formål: "at være samlingssted for militærhistorisk interesserede og fremstillere, bemalere og samlere af figurer, modeller samt hermed beslægtede emner."

Bestyrelsen benytter lejligheden til at ►

Generalforsamling

Fortsat fra forrige side

udtrykke en tak til de medlemmer, der gennem 2010 har ydet deres bidrag til opfyldelse af Selskabets brede formål. Bestyrelsen har ikke alene kunnet sikre, at forventningerne bliver indfriet - nu som altid hviler indholdet alene på medlemmernes aktive medvirken. Vi har behov for initiativer til at skabe trivsel, kvalitet, fremdrift og fornyelse i den spændende hobby, der forener os i det gamle selskab. Så lad os endelig støtte engagement og initiativer til det formål!

Kontingent:

Bestyrelsen foreslår, at kontingentet for 2012 fastsættes til kr. 375 for såvel medlemmer bosat i Danmark som i udlandet.

Forslag:

Bestyrelsen anmoder om bemyndigelse til i 2011 til den almindelige drift at anvende et beløb fra Selskabets reservekapital, således at reservekapitalen snarest muligt på ny udgøres af mindst kr. 10.000.

Der er ikke modtaget andre forslag, som ønskes behandlet på generalforsamlingen.

Valg:

Bestyrelsen foreslår valg af Hans Chr. Wolter som præsident. Bestyrelsen foreslår til bestyrelsen valg af Aksel Wil-lumsen, Christian Raun, Claus Mogenssen, Inge Hansen og Leif Christensen. Bestyrelsen foreslår til suppleant valg af redaktøren Henrik Denman. I medfør af vedtægterne skal der vælges i alt 2 suppleanter. Bestyrelsen foreslår valg af Christian Hesselberg som revisor, og Ole Thureholm som revisorsuppleant.

Bestyrelsen finder, at alle er meget velkomne til at stille op eller til at foreslå andre opstillet til valg. Initiativer, der medvirker, til at Chakoten forbliver et levende og varieret Selskab, er meget velkomne.

Chakotens store årlige børs kl. 13.00-14.00 og anvisnings-salg efter generalforsamlingen

Gå ikke glip af årets mulighed for at købe nyt fra andre medlemmer og for selv at få afsat effekter, der kan glæde andre medlemmer. Det hele foregår i "Hestestalden" i Kastellet.

Kom og få en god snak med andre medlemmer på denne lørdag. Børsen er også en naturlig opvarmning til Generalforsamlingen, hvor der er god anledning til at give udtryk for medlemsinteresser. Der er øl og vand til de sædvanlige populære priser og gratis kaffe.

Nye uniformer til det norske ingeniørkorps efter 1814

Den nye årbog fra Våpenhistorisk Selskab i Norge har en bred vifte af historiske artikler og et væld af fine illustrationer

Af Henrik Denman

Da Norge rev sig løs af Danmark og blev selvstændigt i 1814, skulle hæren have nye uniformer. Uniformeringen af de norske ingeniørtropper efter 1814 er emnet for hovedartiklen i årbogen for 2010 fra Norsk Våpenhistorisk Selskab.

Artiklen er skrevet af Erik C. Aagaard, og han redegør detaljeret for de fornyelser op gennem 1800-tallet, som de norske ingeniørtroppers uniformer gennemgik.

Ingeniørkorpsset forlod unionen med Danmark med rød kjole med sorte opslag, rabatter og krave. Der havde været et fælles ingeniørkorps for Danmark, hertugdømmerne og Norge. Ved Norges adskillelse fra Danmark valgte ti officerer at forlade dansk tjeneste for at blive i Norge.

For kronprins Carl Johan (Bernadotte) hastede det med at få skiftet fra rød til blå uniform. Der blev approberet uniformstegninger for blandt andet ingeniørofficerer den 1. og 15. maj 1815, og ved en armébefaling dateret den 11. september samme år blev det offentliggjort, at ingeniørkorpsset skulle have blå overfrakker med blå underfor, sorte manchetter og krave uden kant og løbeknapper.

De nye uniformsregler blev bekræftet i det endelige uniformsreglement for hæren, som trådte i kraft i 1818.

Artiklen redegør for de forskellige ændringer i uniformeringen. I 1830 underskrev kongen et nyt uniformsreglement for alle hærens officerer, og det næste nye reglement blev givet ved kongelig resolution i 1845. Beskrivelsen af de forskellige uniformer bliver fint illustreret i årbogen med både tegninger af uniformerede officerer og detaljer fra uniformerne.

Nye uniformsregler blev vedtaget i 1886, men allerede i 1894 fik Ingeniør-

Uniform for norsk ingeniør-officer 1815.

ørkorpsset et nyt uniformsreglement. Det seneste reglement, der omtales i artiklen, er fra 1914, men man kan se illustrationer af en uniform helt frem til 1978.

Årbogen indeholder desuden en artikel af Karsten Skjold Petersen og handler om uniformering ved Den kongelige Livgarde til Hest 1661-1814. Blandt de mange andre interessante artikler er Knut Erik Strøms bidrag om kavaleriets hovedbeklædning i 1800-tallet. Der er naturligvis masser af læsestof for de våbeninteresserede, blandt andet en artikel om bajonetkårder fra Christian 5.s og Frederik 4.s tid og om jernbeslåede rytterpistoler fra perioden 1690-1750.

Det er en imponerende indsats fra Våpenhistorisk Selskabs side at kunne samle denne brede vifte af militær- og våbenhistoriske artikler i en stofmættet og fint illustreret årbog, og så tillige til en beskedent pris.

Årbok 2010, 356 sider.
Bestilles fra Norsk Våpenhistorisk Selskab, c/o Tollef Moe
Slemdalsvn. 33b, 0373 Oslo, Norge.
Pris 150 nkr. plus porto.

Af Jens Kristian Boll

Vikingernes hære

Bog om vikingetidens hære og krigere i tjeneste hos en høvdingeadel

Hvordan var vikingetidens hære og samfund organiseret? Var der tale om skarer af frie hårdtslående bønder eller krigere i tjeneste hos en høvdingeadel?

Bogen indledes med en underholdende og solid gennemgang af dansk forskningstradition på området: Allerede i det 18. Århundrede lagde oldgranskerne sig fast på, at vikingetidens samfund bestod af frie bevæbnede bønder, mens en egentlig høvdingegruppe for slet ikke at tale om en adel var en senere uønsket tilvækst.

At denne synsvinkel indirekte kritiserede enevældens adel, gjorde ikke opbakningen bag dette synspunkt mindre. Og da det 19. århundredes forskere kunne give drøje hug til den sene enevælde og Estrups provisoriestyre, blev der lagt en solid tradition om, at vikingetidens samfund bestod af frie væbnede bønder forenet i loyalitet under en velvillig og svag kongemagt uden forstyrrende mellemlid. Dog skal dette greb være de gæve gamle forskere tilgivet, da det var med til at styrke den demokratiske politiske tradition i det 19. århundredes Danmark.

Enhver vikingefyrste med respekt for sig selv havde skjalde med ordet i deres magt, og skjaldenes hyldestdigte viser et lidt andet billede. Snarere end et historisk enestående eksempel på et utopisk demokrati var vikingetidens Danmark et samfund på overgangen mellem høvdingedømme og egentlig stat. Samfundet kan beskrives som en centraliseret hær, der havde et land, ligesom der eksisterede en fødselsadel af jarler, hersere og lendermænd. Med civile og ikke mindst militære opgaver i ledningen.

De havde formelt status som kongens mænd, hvad der ikke hindrede dem i at gøre periodiske oprør. Samfundet var ikke stærkere, end at dets fortsatte eksistens afhang af kongens lykke i en blanding af karisma, våbenfærdighed, held og evnen til at bogstaveligt talt at sikre god vej.

Skjaldenes fyrstedigt udtrykte sam-

fundets ideal, og overgangen til kristendommen ændrede ikke holdningen til kongemagten, da skjaldene nu tog de kristne værdier til indtægt for kongesynet, nu var det ikke i Odins, men i Kristi navn, at kongen værnede land og rige og gjorde kort og underholdende proces med alle, der antastede landets fred.

I diskussionen om skjaldedigtens kildeværdi har mange rejst spørgsmålet, at de skjaldekvad, som krønikeskrivere som Snorri Sturluson bruger som kilder i deres historieværker i det 12. århund-

Vikingekrigere ankommer i deres skib. Fra et manuskript fra 1200-tallet.

rede, virkeligt er overleverede fra det 8.-9. århundrede eller om Snorri og Saxo selv har digtet dem? Her bringer Rikke Malmros de seneste årtiers marinarkæologi: Snorri og det 12. århundredes kronikører lader i deres hyppige skildringer

af søslag i det 8.-9. århundrede ugenert deres helte flyde rundt i de store og ikke særligt manøvrede kampplatforme fra middelalderen, mens skjaldeversene om de samme salg lader heltene kæmpe og manøvrere med det 8.-9. århundredes hurtige og manøvrede skibe, så skjaldekvadene skildrer skibe de skibe,

der var i brug, da slagene stod, mens de senere kronikører for dramatisk effekt begår solide anakronismer!

Rikke Malmros konstaterer også, at vikingetidens handelsskibe med deres store lasteevne, men langsomme fart ikke havde de store chancer for at agterudsejle eller udmanøvrere vikingeskibe, så når der overhovedet eksisterede en udbredt handel med handelscentre som Hedeby, Birka, Ribe, Kaupang og Århus, må man regne med, at kongemagten eller dennes repræsentanter kunne sikre en sådan lov og orden i de skandinaviske farvande, at initiativrige mænd fandt det sikrest at forlægge aktiviteterne til Irlands og Frankens kyster.

Kort sagt, her er tale om en god bog for alle, der interesserer sig for vikingetiden.

Rikke Malmros: Vikingernes syn på militær og samfund belyst gennem skjaldenes fyrstedigtning. Aarhus Universitetsforlag 2010. 384 sider. 250 kr.

Boganmeldelser

Danske tropper fra Napoleonskrigene.

Militærhistorie i hertugdømmerne

Af Claus Mogensen

Lauenburg og det oldenburgske militær i fyrstedømmet Eutin.

I afsnittet "Kriege" er der tale om ren danmarkshistorie, men stadig med slesvig-holstensk vinkel. Afsnittet består udelukkende af artikler om krige med dansk deltagelse og indledes med Chr. 4.'s ulyksalige deltagelse i 30-årskrigen 1625-29, efterfulgt af Torstenssonkrigen 1643-45. Herefter følger Carl Gustav-krigene 1655/57-1660, hvor den gottorpske hertug slutter forbund med den svenske konge og dermed lægger op til en 100-årig strid med de danske konger. Så følger Store Nordiske Krig 1700-21 og den truende krig, som heldigvis blev undgået, med Rusland 1761/62, som følge af striden med gottorperne. Herefter kommer en artikel om Napoleonskrigene 1792-1814/1815 og afsnittet rundes af med 3-årskrigen i 1848-50. Da Slesvig-Holstens militærhistorie i 1864 blev en del af den preussisk/tyske militærhistorie, falder behandlingen heraf uden for bogens definitioner.

Der er tale om en håndbog, som ubetinget kan anbefales til alle militærhistorisk interesserede.

Jan Schlürmann & Eva Susanne Fiebig: Handbuch zur Nordelbischen Militärgeschichte 2010, Husum Druck- und Verlagsgesellschaft mbH u. Co. KG. 568 sider. € 29,95.

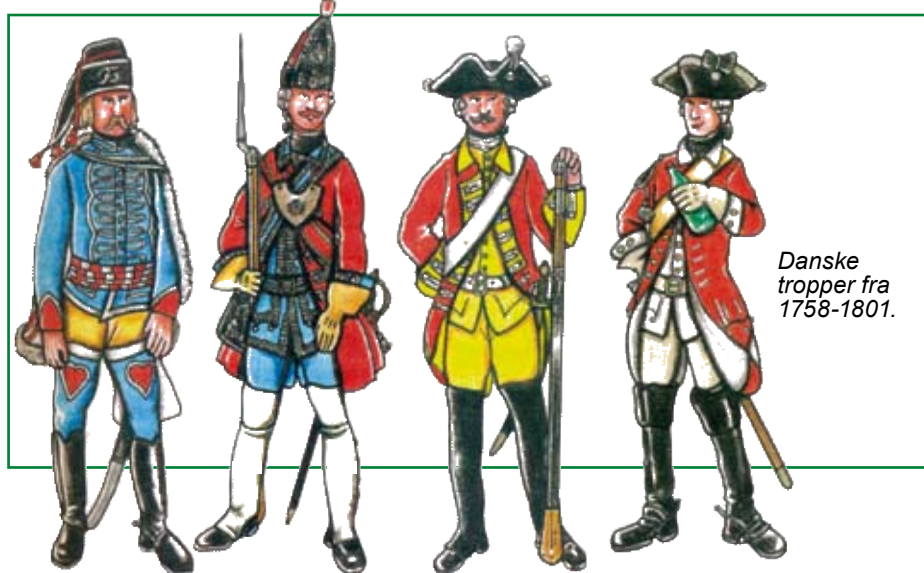
Ny tysk bog om hære og krige i perioden fra 1623 til 1867 kommer grundigt rundt om den stående danske hær, hertugdømmernes militær og periodens krige med slesvig-holstensk vinkel

Professor Jan Schlürmann fra Universitetet i Kiel, og medlem af Chakoten, har sammen med sin forfatterkollega, Eva Susanne Fiebig, samt en række øvrige forfattere skrevet "Handbuch zur Nordelbischen Militärgeschichte" med undertitlen "Heere und Kriege in Schleswig, Holstein, Lauenburg, Eutin und Lübeck 1623-1863/67." Som bekendt var hovedparten af områderne knyttet til det danske rige. Man kan derfor, med en vis ret, tale om en moderne udgave af Otto Vaupells "Den danske hærs historie", set med slesvig-holstenske briller.

Håndbogen retter sig såvel mod den professionelle historiker som den militærhistorisk interesserede lægmand. Den er skrevet i et let læseligt tysk og er ind delt i 2 hovedafsnit med titlerne "Heere" og "Kriege", efterfulgt af et afsluttende afsnit med titlen "Verzeichnisse und Register" med bl.a. en udførlig kildefortegnelse. Værket er godt gennemarbejdet og formidler sit stof på fornem vis. Det er saglig tysk grundighed, når den er bedst. Hver artikel indeholder gode oversigtskort med relevant navnestof og udførlige og overskuelige tabeller over bl.a. de deltagende, herunder danske tropper, de-

res chefer og garnisoner. Håndbogen indeholder 8 helsides farveplancher med i alt 61 forskellige uniformer og faner i Jan Schlürmanns personlige, velkendte streg, som giver indtryk af, at alle figurerne er i familie med hinanden. Hertil kommer et utal af s/h illustrationer i form af billeder og vignetter i margenen, som støtter teksten på bedste pædagogiske måde. Richard Knötel's plancher er anvendt i stor udstrækning, hele eller i udsnit.

I afsnittet "Heere" indledes med en artikel, der belyser og opgør den stående danske hær i hertugdømmerne i perioden 1660-1773. Efter en tilsvarende opgørelse af det slesvig-holsten-gottorpske militær i perioden 1623-1773 følger en artikel om den danske stats samlede militær i hertugdømmerne fra 1774-1863. Endelig følger artikler med tilsvarende opgørelser for Hansestaden Lübeck, hertugdømmet

Danske tropper fra 1758-1801.

Slaget ved Øland i 1676. Maleri af marinemaler Vilhelm Arnesen. Frederiksborg.

**Af Poul Grooss
kommandør, Center for
Militærhistorie,
Forsvarsakademiet**

Danmarks største søhelte

Ny bog om de danske søhelte, der er nationale symboler – og om nogle mindre kendte søhelte

De fire yngre historikere har kastet sig over Danmarks glørværdige fortid på havet og herunder søgt at belyse heltebegrebet og stillet sig selv spørgsmålet: ”Hvad er det, der skaber heltens ry og eftermæle?” Nogle af søheltene er nationale symboler, medens andre måske er ukendte. Vores viden om 1500-tallets søhelte er måske beskedent, men herefter ved man noget mere om de pågældende, og om nogle af dem er der kommet hidtil ukendte sider frem.

Om 1500-tallets admiral Søren Norby kan siges, at grænsen mellem betegnelsen søhelt og sørøver nok er lidt uklar, men han var under alle omstændigheder med, hvor der skete noget.

Christian IV får en pæn omtale som søhelt. Specielt hans optræden under slaget ved Kolberger Heide fortjener omtale, hvor han såres alvorligt, men ikke desto mindre udviser godt lederskab. Der pyntes også lidt på hans eftermæle, som i perioder har været udsat for megen kritik.

Historien om Peder Bredal er spændende og farverig. Han avancerede fra menig matros til viceadmiral udelukkende på grund af sine fortjenester, og han faldt i kamp på et skibsdæk som viceadmiral under entringen af et svensk skib i Sønderborg. Hans forsvar af de indefrosne skibe i Nyborg Fjord og den følgende evakuering ud på åbent hav gjorde ham til nationalhelt.

Cort Adeler og Niels Juel i den følgende periode har begge deltaget i utallige krige, men de har også sat sig store spor i den hjemlige organisation af Flåden, især på grund af deres store administrative evner.

Ivar Huitfeldts levnedsløb ved man ret meget om, men hvad der egentlig skete om bord i lineskibet Dannebrog den 4. oktober 1710 i Køge Bugt ved man til gengæld ikke ret meget om, men nationalhelt i såvel Norge som Danmark, det er han – og det er fortjent. Hans resolute indsats med at styre ret mod den svenske hovedflåde fik den til at dreje af, og hermed undgik Danmark et sikkert nederlag.

Tordenskiold får selvfølgelig omtale, tillige med en af hans mere ukendte norske våbenfæller, den jævnaldrende søofficer Michael Tønder, som senere bliver viceadmiral. Det var ham, der først fik det ene ben skudt af og nogle år senere fik skudt træbenet af. Den sidste hændelse pinte ham!

Fra den samme krig omtales en af de mindre kendte søhelte, som til gengæld fortjener noget mere omtale. Forfatteren nævner om viceadmiral Just Juel, at den eneste grund til at han ikke har

fået et skib i Flåden opkaldt efter sig er, at der normalt er opkaldt et efter hans slægtning Niels Juel. Just Juel var kommandørkaptajn og marineattaché i Sankt Petersborg fra 1709 – 1711. Han faldt som viceadmiral i slaget ved Rügen i 1715.

Fra Englandskrigene er der især omtale af Olfert Fischer, Steen Bille og den unge Peter Willemoes. Fra Danmarks to følgende krige er det Edouard Suenson, der beskrives som en besluttsom, dygtig og respekteret leder, både som sømand og søkriger.

Hele Flådens aktion den 29. august 1943 beskrives som en kollektiv heltegerning, hvori viceadmiral A. H. Vedel har fået sin ganske særlige plads. Han havde fået det vanskelige hverv af regeringen at samarbejde med tyskerne. Over for de allierede skulle han til gengæld bevise, at Danmark ikke stod på tysk side. Det var en særdeles vanskelig balanceakt, som hans tyske modpart, admiral Wurmbach, respekterede. Som forfatteren rigtigt konstaterer: ”At Vedel overlevede dette samarbejde er vel i grunden årsagen til, at intet skib i Flåden i dag bærer hans navn!”

Bogen er forsynet med register, litteraturliste og billedhenvisninger. Den kan læses kronologisk, eller man kan udvælge sig en søhelt og udelukkende læse om ham. Udgivelsen er blevet til i et samarbejde mellem Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg, Statens Forsvarshistoriske Museum og Marinens Bibliotek. Komiteen bag ”Flåden 500 år” samt en række fonde har sikret udgivelsen.

Thomas Lyngby, Søren Mentz, Søren Norby og Jakob Seerup: Danmarks største søhelte. Gads Forlag 2010. 280 sider illustreret. Pris kr. 299 (vejledende).

Niels Juel på magtens tinde som rigsadmiral og med danske orlogsskibe i baggrunden. Maleri formentlig af Jacob Coning ca. 1685. Frederiksborg.

Mødekalender 2011

Onsdag 2. marts

Dansk fæstnings- og feltartilleri

■ Niels Eriksen, Projekt Vestvolden, fortæller om fæstningsartilleri og vi viser "Feltartillerifilmen" fra 1932. En 45 minutters actionfyldt film om feltartilleriet, da man stadig brugte heste. Et interessant og underholdende tidsbillede.

Lørdag 9. april

Generalforsamling, Børs og anvisningssalg

■ Til børsen opfordres medlemmerne til at sætte effekter til salg. Børsen starter kl. 13.00, og alle er velkomne til at medbringe og sælge, hvad de har på reoler og hylder hjemme. Her er muligheden for at kombinere en rask oprydning af alt det, du har mistet interessen for, og få det omsat og gøre andre medlemmer glade, og i stedet erhverve effekter, enten på børsen eller det efterfølgende anvisningssalg, der er mere i tråd med dine nuværende interesser. Det gælder figurer, bøger og løsdele.

Generalforsamling

Efter børsen er der generalforsamling fra ca. kl. 14.00. Derefter anvisningssalg, idet generalforsamlingen forventes gennemført hurtigt og smidigt som sædvanligt.

Der vil pr. mail forinden blive rundsendt en liste over effekter til dagens anvisningssalg. Listen vil ligeledes blive lagt på hjemmesiden.

Bemærk venligst,
at dagen er en lørdag.

Onsdag 4. maj

Arabiske sørøvere ved Island i 1627

■ Jens Riise Kristensen fortæller om nordafrikanske korsarers hærgen af Islands kyster i 1627. De lagde Vestmannæerne øde og ca. 380 mennesker blev bortført og solgt som slaver i Algier.

De fleste af dem så aldrig Island igen, men præsten Oluf Eigelssen kom ud på en odysse, rundt om i et krigshærgede Europa, på tværs af kristendom og islam."

Onsdag 10. august

Medlemstur til Mindestuerne i Nyboder.

■ Rundvisning og foredrag om Nyboders Mindestuer, Skt. Paulsgade 24. Mindestuerne ligger i den eneste bevarede oprindelige stok fra Christian IV's Nyboder. Boligen er i det væsentlige uændret fra Christian IV's tid og viser, hvorledes marinens faste menige mandskab og de faste underofficerer boede i ældre tid.

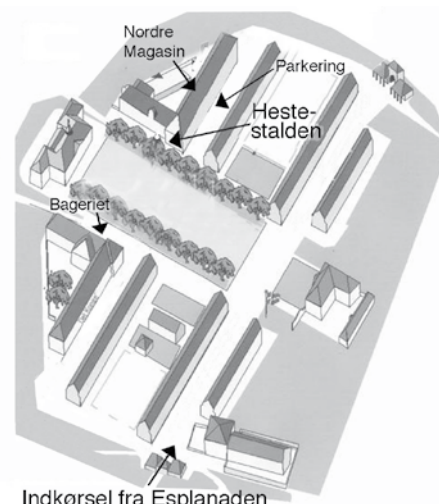

Deltagelse koster 20 kr. Da deltagerantallet er begrænset til 25, skal tilmelding ske til Christian Raun, telefon 2682 0822 eller 3331 2122 eller mail: christian@raun.dk

Onsdag 7. september

Besøg på Tøjhusmuseet

■ Vi mødes kl. 19.00 ved hovedindgangen til museet i Tøjhusgade, hvor museumsinspektør Karsten Skjold Petersen vil møde os og vise rundt på 1. salen i Lange Tøjhus og fortælle om de kommende udstillinger, som forventes åbnet i efteråret 2012.

Indkørsel fra Esplanaden

Alle onsdagsmøder starter kl. 19.00 og finder sted i Hestestalden, Nordre Magasin med mindre andet er angivet.

Læs i øvrigt Chakotens hjemmeside om aktiviteterne i selskabet.

Søndag 25. september

Befæstningsdag på volden i Rødovre.

Onsdag 5. oktober

Jørgen Mührmann fortæller om militæret som uærlig stand

■ Konflikter mellem borgere og soldater i 1700-tallet. Gennem perioden spillede danske bønder og beboere en betydelig militær rolle som udbudte og hvervede tropper i den kongelige hær og flåde og i det lokale forsvar.

Søndag 30. oktober

Miniaturemilitær

Onsdag 2. november

Hyggemøde og anvisningssalg

■ Med mange interessante gamle og også nyere bøger. De, der har meddelt mailadresser, får lister over det udbudte tilsendt pr. mail, ligesom listen lægges på Chakotens hjemmeside. De, der ikke har opgivet mailadresse, kan få tilsendt liste over det udbudte mod at indsende en A4 kuvert forsynet med adresse og 6,50 kr. i porto til Christian Raun, Carl Bernhards Vej 17, 3.th., 1817 Frederiksberg C.

Skriftlige bud sendes til Ole Thure-

Årskonkurrencen

De 6 kategorier:

1. **Legetøjsfigurer.** Ex. Heyde, Brigadér og logn. Alle størrelser.
2. **Enkeltfigur/rytterfigur op til 65 mm.**
3. **Enkeltfigur/rytterfigur over 65 mm.**
4. **Figurgrupper.** Max. 4 figurer i alle størrelser.
5. **Dioramaer og opstillinger.** Betingelsen for at deltage i de 5 figur-kategorier er at figurerne er bearbejdet af udstilleren. Bearbejdningen kan bestå i modellering, konvertering eller bemaling m. v.
6. **Det hjemlige skatkammer**

Betingelsen for at udstille i denne kategori er, at det udstillede har en militærhistorisk eller figurmæssig forbindelse. Det kan være figursamlinger, tegninger, publikationer, våben, medaljer osv. Det er dog en betingelse, at det udstillede er fra før 1975 og at udstilleren har gjort en særlig indsats for at samle eller fremstille det udstillede.

holm, Hjorteledet 7, 3660 Stenløse.
Eller bud kan sendes via mail til:
anvisning@chakoten.dk

Medlemmer af Figurina Danica er
velkomne til at deltage eller byde pr.
mail eller post.

Endelig vil der pr. mail forinden blive
rundsendt en liste over effekter til afte-
nens minianvisningssalg.

Lørdag 3. december **Chakotens årskonkurrence** **og julemøde 2011**

■ Kl. 18.30 i Hestestalden,
Nordre Magasin.

Tilmelding

Af hensyn til det begrænsede deltager-
antal og bestilling af smørrebrød bedes
deltagere melde sig til:

Aksel Willumsen. Tlf.: 3254 0177.

Mail: aksel@corfitz.com
senest den 20. november.

Selskabets medlemmer opfordres til
at tage ægtefælle/samlever samt børn
og børnebørn med til dette populære
arrangement.

Mødet

Mellem kl. 17.30 og 18.30 er der
indskrivning og opstilling til konkur-
rencen.

Kl. 19.15 starter mødet med præsiden-
tens velkomst, smørrebrød, øl, vin og
vand. Hertil julehygge, kaffe og kage.

Pris for deltagelse: 75 kr. for voksne
og 25 kr. for børn under 15 år.

Husk at betale kontingent
- ellers modtager
du ikke bladet Chakoten

Ny bog

Danske sydslesvigere **i tysk krigstjeneste**

Ny bog fortæller historien om
danske soldater fra mindre-
tallet i Sydslesvig, som blev
indkaldt til det tyske militær

Den tyske besættelse af Danmark
1940-45 fylder stadig meget i den
danske bevidsthed. En side, som er
forholdsvis upåagtet, er historien om
det danske mindretal i Sydslesvig i
krigsårene. De var danske af sind, men
måtte lyde en stat og et system, som de
ikke identificerede sig med. Da krigen
brød ud i september 1939 gjorde
mindretallets våbenføre mænd deres
borgerpligt og fulgte indkaldelsesor-
dren. I løbet af 2. Verdenskrig blev der
indkaldt hen imod 1.000 mand til det
tyske militær, en voldsom åreladning
for det lille danske mindretal. Om-
kring 250 af de indkaldte vendte aldrig
tilbage, men faldt for en fører, et folk
og et fædreland, som ikke var deres.

Historien om disse danske soldater
fra mindretallet i Sydslesvig har nu for
første gang fået en grundig fremstil-
ling i bogen Danske sydslesvigere i
tysk krigstjeneste 1939-45 af histori-
keren Martin Bo Nørregård. Bogen
beskriver på baggrund flere tusinde
soldaterbreve, hvordan mindretallets

indkaldte blev behandlet, og giver
et indblik i, hvordan de oplevede og
opfattede krigen. Bogen præsenterer et
stykke dansk mindretalshistorie, som
samtidig er både Danmarkshistorie og
verdenskrigshistorie. Mindretallets
indkaldte deltog nemlig side om side
med de andre tyske soldater på alle
fronter og i alle våbengrene. Histo-
rien om den lille gruppe soldater fra
det danske mindretal afspejler derfor
verdenskrigshistorien 1939-45 i
næsten dens fulde bredde, men på
en helt særlig måde.

Bogen illustreret med næsten 100
hidtil ukendte fotooptagelser foretaget
af soldaterne selv og deres kammera-
ter ved og bag fronterne. Billederne og
bogens mange autentiske øjenvidnebe-
retninger fra de samtidige soldaterbre-
ve bringer læseren tæt på soldaterne
gennem hele krigen fra start til slut,
i hele Europa og i Afrika.

H.D.

**Martin Bo Nørregård: Danske syd-
slesvigere i tysk krigstjeneste 1939-
45. Udgivet af Studiefællesskabet ved**
**Dansk Centralbibliotek for Sydsles-
vig, Flensborg. 460 sider. 298 kr.**

Chakoten

Dansk Militærhistorisk **Selskab - Chakoten**

Protektor

Hans Kongelige Højhed
Prins Joachim

Bestyrelse

Præsident

Hans Chr. Wolter
Violvej 36, 3500 Værløse
Tlf. 4448 4342
wol@newmail.dk

Vicepræsident

Christian Raun

Tlf. 3331 2122
c.raun@webspeed.dk

Kasserer, adresser og **adresseændringer**

Inge Hansen

Tlf. 8842 9055
ingewarmi@pbhome.dk

Anvisningssalg

Aksel Willumsen

Tlf. 3254 0177
aksel@corfitz.com

Indmeldelse

Claus Mogensen

Tlf. 4817 2681
editor@it.dk

Leif Christensen

Tlf. 2134 1956
leif.c@mail.dk

Selskabets hjemmeside

www.chakoten.dk

Tidsskriftet Chakoten

Tidsskriftet udkommer 4 gange
årligt og udgives af Dansk
Militærhistorisk Selskab

Redaktion

Ansvarshavende redaktør

Henrik Denman

Skovbovængets Allé 28
4000 Roskilde
Tlf. 4632 5352
henrik.denman@mail.dk

Billedredaktør

Claus Mogensen

editor@it.dk

Layout

Finn Hillmose

hillmose@mail.dk

Abonnement

Når man melder sig ind i Selskabet,
er abonnement inkluderet.
Kontingent for 2011 er kr. 325,00
Fra udlandet kr. 375,00
Bank reg. nr. 1551 konto 655-4873

CVR-nr. 31148448

Tryk

PE Offset & Reklame

6800 Varde

CHAKOTEN 2011
ISSN 0901-4799

**PLASTBYGGESÆT, MILITÆR, FLY, SKIBE,
 FIGURER, SOLDATER, BRITAINS FIGURER,
 STØBEFORME, SILIKONE TIL FORME,
 PU-MASSE, MODELLER-MATERIALER,
 INSTRUMENTER, LIME, MILLIPUT,
 MALING, VALLEJO, HUMBROL, REWELL,
 SPECIALFARVESÆT, TØRBRUSHING,
 UNIFORMER, HUD, CAMOUFLAGE M.V.
 PENSLER, SPRØJTE-SÆT, SPRØJTE-STATION,
 FIGUR- OG DIORAMABASER,
 BØGER, MEN-AT-ARMS, CAMPAIGN M.V.
 PLANCHER, POSTKORT, NYT & ANTIKVARISK,
 MODEL-LANDSKAB, LISTER, Balsa, FINER,
 TRÅD, RØR, METALPLADER, PROFILER,
 EVERGREEN, PLASTPLADER, VÆRKTØJ,
 BORHOLDERE, BOR FRA 0,3 MM,
 HOLDER MED LUP, TÆNGER, NÅLEFILE
 DIAMANTFILE, KNIVE, SCALPELLER M.M.
 MASSER AF MINIATURELØSDELE,
 DUKKEHUSE, ALT TILBEHØR, TAPETER,
 BELYSNING, MØBLER, KLIPPEARK AF
 SLOTTE, HUSE M.V. - PÅKLÆDNINGSDUKKER,
 GLANSBILLEDER, TRÆBYGGESÆT, FLY,
 SKIBE M.M.M.**

WWW.MODEL-HOBBY.DK

**FREDERIKSBORGGADE 23
 1360 KØBENHAVN K**

**NÆR VED NØRREPORT METROSTATION
 OG ISRAELS PLADS**

**HUSK AT SE VOR LILLE Udstilling - Hep's galleri - MED FIGURER,
 DIORAMAER, MODELLER OG GENSTANDE FRA FØR OG NU - NÅR I
 BESØGER BUTIKKEN.**

**PÅ GENSYN
 SUSSIE, INGER OG LEIF**

**Åbent: Man-tir-torsdag 11-17.
 Fredag til 17.30. Lørdag 10-13.
 ONSDAG LUKKET
 Tlf/fax: (+45) 33 14 30 10**